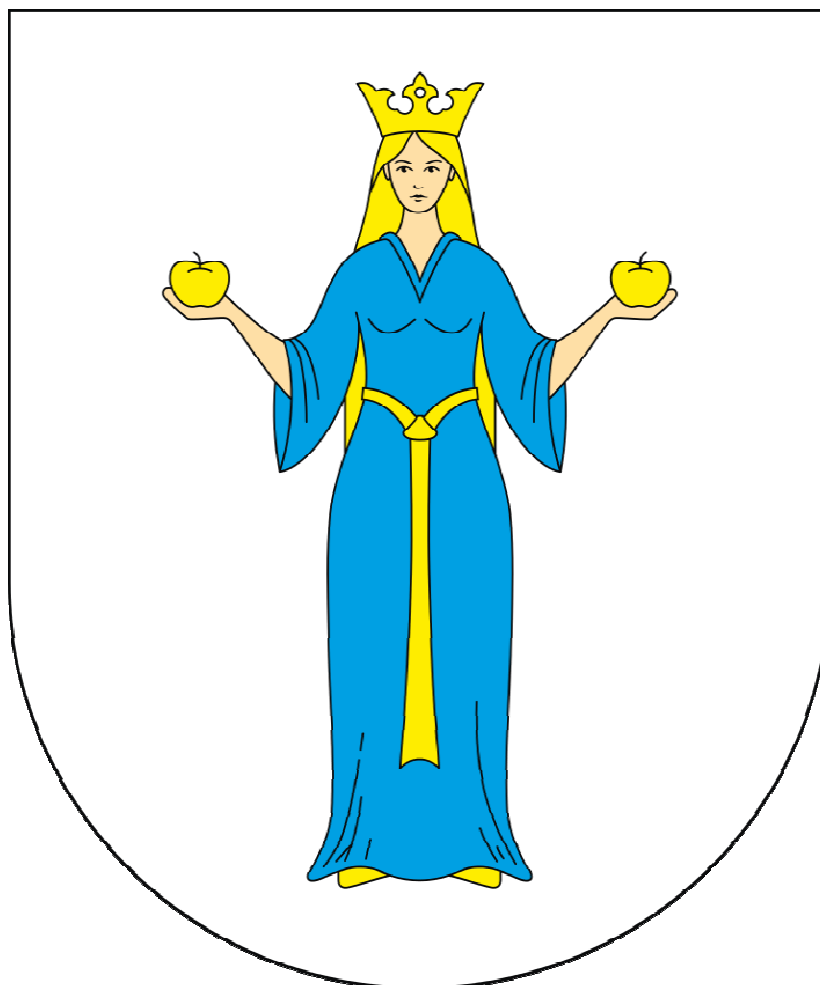

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY LUBNIEWICE
NA LATA 2017 - 2020**

OPRACOWANIE:
mART Marta Mokanek
ewidencjazabytkow@gmail.com

LUBNIEWICE, STYCZEŃ 2017

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	13
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	16
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	20
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2017 - 2020 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	20
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	27
5.2.1. Charakterystyka gminy	27
5.2.2. Historia gminy Lubniewice	30
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	35
5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	35
5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	37
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	38
5.5. Zabytki archeologiczne w wojewódzkiej ewidencji zabytków	45
5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	49
5.6.1. Dziedzictwo materialne	50
5.6.2. Dziedzictwo niematerialne	62
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	64
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Lubniewice	67
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	71
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	72
9.1. Dotacje	73
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	77
9.3. Środki europejskie	78
10. Realizacja i finansowanie przez gminę Lubniewice z zakresu ochrony zabytków	82
12. Bibliografia	84
13. Spis tabel i rysunków	85
14. Załączniki	85

1. Wstęp

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Lubniewice jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania określonych w nim zadań.

Gminny program opieki nad zabytkami to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy, jako jednostki podziału administracyjnego, a nie odnoszą się jedynie do władz gminy, których bezpośredni wpływ na działalność instytucji sprawujących w różnej formie opiekę nad zabytkami jest ograniczony tylko do nielicznych. Głównym odbiorcą Programu jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami Programu mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy gminy. Istotnym celem Programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana

w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,

- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

2) uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

3) utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Rejestr zabytków - dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Lista Skarbów Dziedzictwa - prowadzi ją minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii - Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Park kulturowy - tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może być powoływany przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Art. 16 ust. 1:** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomości, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków

nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej

i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 778 ze zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 290 ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 519), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2134 ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2147). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 406 ze zm.). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej

działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1817 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 987 ze zm.). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 642 ze zm.). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1506).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Lubniewice jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się Program połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Lubniewice zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane przy zabytkach.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całość historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących kierunkach interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów

ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.

- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• **Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020**

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Lubniewice omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubuskiego na lata 2013 - 2016, Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego;
- **powiatowym:** Program Rozwoju Powiatu Sulęcińskiego do roku 2020.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Lubniewice na lata 2017 - 2020 jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

• **Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017 - 2020**

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2017 - 2020 (dalej: POZWL) został przyjęty uchwałą XXIX/444/17 przez Sejmik Województwa Lubuskiego dnia 10 kwietnia 2017 r. POZWL ten jest aktualizacją dotychczas obowiązującego Programu na lata 2013 - 2016.

Głównym celem POZWL jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego i zachowania krajobrazu kulturowego Ziemi Lubuskiej przez określenie służących temu warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach samorządu województwa.

Celem POZWL jako dokumentu kontynuującego założenia z lat 2009 - 2012 i 2013 - 2016 jest w szczególności realizacja wizji określającej założenia w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, w tym pełnego rozpoznania zasobów dziedzictwa kulturowego, procesów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz optymalnego wykorzystania zasobów dziedzictwa województwa w celu kształtowania rozwoju gospodarczego i budowania społeczeństwa obywatelskiego, a także promocji województwa lubuskiego poprzez dziedzictwo kulturowe i sposoby postępowania z zabytkami.

Wyznaczona wizja: Dziedzictwo kulturowe jako fundament rozwoju gospodarczego i społecznego województwa lubuskiego.

Wyznaczone cele strategiczne oraz priorytetowe:

CEL STRATEGICZNY: Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu i budowania więzi społecznych.

CEL PRIORYTETOWY I. Rozpoznanie zasobu i aktywne zarządzanie dziedzictwem kulturowym.

CEL PRIORYTETOWY II. Rewaloryzacja zabytków o wysokiej randze w krajobrazie kulturowym

CEL PRIORYTETOWY III. Aktywizacja społeczna i gospodarcza w zakresie opieki nad zabytkami.

CEL PRIORYTETOWY IV. Edukacja, popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego.

• **Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020**

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 została przyjęta uchwałą nr XXXII/319/12 przez Sejmik Województwa Lubuskiego z dnia 19 listopada 2012 r. Jest to najważniejszy dokument samorządu województwa, określający kierunki rozwoju regionalnego i wskazującym obszary szczególnej interwencji. Ustalenia zawarte w dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia wojewódzkiego planu zagospodarowania przestrzennego.

Celem głównym Strategii jest: Wykorzystanie potencjałów województwa lubuskiego do wzrostu jakości życia, dynamizowania konkurencyjnej gospodarki, zwiększenie spójności regionu oraz efektywnego zarządzania jego rozwojem. Do realizacji celu głównego Strategii wyznaczono cztery cele strategiczne. Każdemu celowi strategicznemu przyporządkowano cele operacyjne, a tym z kolei kierunki interwencji.

Głównymi priorytetami rozwoju województwa lubuskiego określonymi w Strategii są:

Cel strategiczny 1. Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna,

Cel strategiczny 2. Wysoka dostępność transportowa i teleinformatyczna,

Cel strategiczny 3. Społeczna i terytorialna spójność regionu,

Cel strategiczny 4. Region efektywnie zarządzany.

• **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego**

Zmiana Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego (PZPWL) została przyjęta uchwałą nr XXII/191/12 przez Sejmik Województwa Lubuskiego dnia 21 marca 2012 r. W Zmianie PZPWL uwzględniono ustalenia Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego, szczególnie w zakresie określania celów strategicznych i operacyjnych oraz ustalenia wynikowych kierunków zagospodarowania przestrzennego. Przyjęte w dokumencie kierunki rozwoju i zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego oparto na zrównoważonym rozwoju przyrodniczo - gospodarczym, przyjmując tezę, że rozwój województwa lubuskiego będzie następował w sposób ciągły i harmonijny.

Głównym celem polityki przestrzennej, zapisanej w Planie, jest przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego województwa lubuskiego. W dokumencie wyznaczono również kierunki polityki przestrzennej w sferze kulturowej. Wskazano, iż bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe województwa lubuskiego ma istotny wpływ na możliwości rozwojowe i zagospodarowanie przestrzenne województwa. Ochrona i wykorzystanie tych wartości jest istotną przesłanką dla rozwoju turystyki. W dokumencie scharakteryzowano zasoby zabytków materialnych i wartości niematerialnych województwa lubuskiego, a także dokonano oceny stanu zabytków na tym terenie. W konkluzji stwierdzono, że udokumentowanie, zachowanie i właściwe eksponowanie wartości dziedzictwa kulturowego należy do obowiązku władz państwowych i samorządowych, a także do społeczeństwa. Działalność ta stanowi element edukacji i rozbudzania poczucia tożsamości. Dziedzictwo kulturowe stanowi wartość podlegającą ochronie prawnej. Podkreślono ponadto, iż ochrona dóbr kultury materialnej jest także zadaniem polityki przestrzennej. Obiekty kultury materialnej powinny być wykorzystywane i użytkowane z zapewnieniem rewaloryzacji i humanizacji oraz nadania im odpowiednich funkcji użytkowych w ramach opieki społecznej.

Wykorzystanie zabytków w rozwoju gospodarczym województwa lubuskiego ma podwójne znaczenie - rewitalizuje cenne kulturowo obiekty i podnosi atrakcyjność regionu na płaszczyźnie turystycznej. W Planie wskazano jednak, iż praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego wymaga szeregu różnych działań.

W Planie zapisano, że wyeliminowanie zaszłyh w przeszłości deformacji krajobrazu kulturowego, a także zapobieganie nowym zagrożeniom, ma istotne, znaczenie, w tym gospodarcze, zwłaszcza w obszarze gospodarki turystycznej i kulturowej. Rewaloryzacja i rewitalizacja krajobrazu kulturowego, jako elementu gospodarki województwa, powinna splotać się z polityką proekologiczną (w tym ochroną przyrody), przestrzenną i architektoniczną. Jednak włączenie zabytków w procesy gospodarcze województwa, wymaga pogłębienia wiedzy o zasobach wszystkich grup i typów obiektów dziedzictwa kulturowego.

• **Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego**

Strategia Rozwoju Kultury Województwa Lubuskiego została przyjęta uchwałą nr XX/142/2004 przez Sejmik Województwa Lubuskiego dnia 28 czerwca 2004 r. Przesłanką ustalenia tego dokumentu było uświadomienie roli i znaczenia kultury w harmonijnych rozwoju regionu, a także określenie mechanizmów zapewniających zachowanie dziedzictwa i tożsamości kulturowej oraz pomyślny rozwój działalności kulturalnej regionu po przystąpieniu do Unii Europejskiej. W Strategii podkreślono, iż tworzenie dóbr kultury, uczestnictwo w kulturze i przekazywanie dziedzictwa kulturowego mają wielki wpływ na formę i treść życia społecznego, na wzajemne stosunki między ludźmi, a także na ogólne nastawienie do życia. W dokumencie sprecyzowano cele główne i operacyjne, a także kierunki działania, zadania szczegółowe i ich hierarchizację w dziedzinie kultury.

Cele główne Strategii:

- 1) Zachowanie ciągłości dziedzictwa kulturowego regionu
- 2) Efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu w podnoszeniu jego atrakcyjności
- 3) Wzmocnienie pozycji bibliotek publicznych jako głównych ośrodków informacji oraz kulturalnej i obywatelskiej aktywizacji społeczności lokalnych;
- 4) Aktywne uczestnictwo społeczeństwa w życiu kulturalnym;
- 5) Znoszenie barier kompetencyjnych i organizacyjnych w odbiorze i dostępie Lubuszan do wartości kultury symbolicznej;
- 6) Zapewnienie społeczeństwu możliwości uczestnictwa w przedsięwzięciach artystycznych;
- 7) Mecenat nad regionalną działalnością twórczą;
- 8) Integracja społeczności województwa i zachowanie tożsamości narodowej;
- 9) Budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

W strategii wskazano przewidywane efekty powyższych przedsięwzięć, podmioty uczestniczące w ich realizacji, a także źródła ich finansowania i planowane projekty w tym celu.

• **Program Rozwoju Powiatu Sulęcińskiego do roku 2020**

Program Rozwoju Powiatu Sulęcińskiego do roku 2020 został przyjęty uchwałą nr XXIII/124/16 przez Radę Powiatu dnia 31 maja 2016 r.

Program jest podstawowym dokumentem strategicznym, określającym cele, priorytety i kierunki polityki rozwoju powiatu do 2020 roku. Jest punktem odniesienia dla strategii i programów opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego w powiecie sulęcińskim, dokumentem wyjściowym dla poszczególnych, branżowych strategii. Dokument ten charakteryzuje się spójnością z założeniami rozwojowymi województwa zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020. Program Rozwoju Powiatu Sulęcińskiego do roku 2020 jest kontynuacją prac programowych podjętych w ramach Zrównoważonej Strategii Rozwoju Powiatu Sulęcińskiego 2009 - 2014.

Wyznaczona misja:

Rozwijamy potencjał naszego powiatu dla dobra jego mieszkańców, dbając o środowisko przyrodnicze w myśl zasad zrównoważonego rozwoju.

Wyznaczona wizja: Powiat Sulęciński obszarem zapewniającym mieszkańcom możliwość rozwoju i wysoką jakość życia, atrakcyjnym do prowadzenia działalności gospodarczej, optymalnie wykorzystującym swoje położenie przy respektowaniu polityki zrównoważonego rozwoju.

W celu urzeczywistnienia wizji rozwoju powiatu sulęcińskiego w perspektywie dziesięciolecia sformułowano następujące cele główne:

1. Powiat atrakcyjny dla przedsiębiorców i pracowników.
2. Powiat o wysokiej dostępności komunikacyjnej.

Cel operacyjny 2.1 Poprawa stanu technicznego infrastruktury komunikacyjnej powiatu sulęcińskiego.

Priorytety:

- 2.1.2. Wytyczanie i budowa szlaków turystycznych.
3. Powiat przyjazny rodzinie, atrakcyjnym miejscem zamieszkania i pobytu.
4. Powiat mądrze zarządzany.

Cel operacyjny 4.2 Promocja powiatu sulęcińskiego.

Priorytety:

- 4.2.1 Wzmocnienie wizerunku powiatu sulęcińskiego jako regionu atrakcyjnego turystycznie.
- 4.2.2 Informowanie o wydarzeniach ważnych dla Powiatu Sulęcińskiego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2017 - 2020 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Lubniewice zgodny jest z dokumentami:

• Strategia Rozwoju Gminy Lubniewice na lata 2014 - 2020

Strategia Rozwoju Gminy Lubniewice na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr VIII/59/2015 przez Radę Miejską w Lubniewicach dnia 13 sierpnia 2015 r.

Przez strategię rozwoju należy rozumieć określoną koncepcję świadomego i systemowego sterowania długookresowym rozwojem gminy, która dotyczy rozwiązań podstawowych, decydujących o kierunkach, tempie i skali rozwoju. Innymi słowy strategia jest rozumiana jako swoisty długookresowy plan działania, określający strategiczne cele rozwoju (kierunki rozwoju gminy), a następnie cele szczegółowe i zbiór zadań realizacyjnych (priorytety działania), niezbędnych dla osiągnięcia wyznaczonych celów strategicznych.

Strategia rozwoju gminy powinna odpowiadać na podstawowe pytanie: co musimy zrobić, aby funkcjonować i rozwijać się w przyszłości w celu optymalnego zaspokojenia zbiorowych potrzeb mieszkańców? z uwzględnieniem istniejących warunków działania, określonych przez obowiązujące przepisy ustrojowo - prawne i finansowe, aktywność i skuteczność działań struktur samorządowych oraz ich zasobność rzeczowo - finansową.

W Strategii szczegółowo opisano dziedzictwo historyczne, w tym opisano najważniejsze zabytki - wpisane do rejestru zabytków.

Wizja: Gmina Lubniewice w 2020 r. to jeden z najważniejszych ośrodków turystyczno - rekreacyjnych Ziemi Lubuskiej oraz miejsce w którym dobrze się żyje, do którego chętnie się wraca i które przyciąga nowych mieszkańców.

Wyznaczona wizja stanowi cel główny. W Strategii określono cele strategiczne. Każdy z celów strategicznych będzie realizowany poprzez cele niższego rzędu, które będą określane jako cele szczegółowe.

Cele strategiczne:

1. Silna gospodarka lokalna oparta na turystyce.

Cele szczegółowe:

1.1. Zwiększenie ruchu turystycznego;

1.2. Uzyskanie statusu uzdrowiska i wspieranie usług uzdrowiskowych;

2. Wysoka jakość życia dla miejscowej społeczności.

Cele szczegółowe:

2.7. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

Wśród wyżej wymienionych celów szczegółowych, uwzględniono tylko te, które dotyczą obszaru ochrony i opieki nad zabytkami.

• Program Ochrony Środowiska dla Gminy Lubniewice na lata 2014 - 2017 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2021

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Lubniewice na lata 2014 - 2017 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2021 został przyjęty uchwałą nr II/5/2014 przez Radę Miejską w Lubniewicach dnia 11 grudnia 2014 r. Gminnego Programu Ochrony Środowiska uchwalany jest przez Radę Gminy i sporządza się go na okres 4 lat. Określa on cele ekologiczne, priorytety, harmonogram działań proekologicznych, oraz źródła finansowania niezbędne do osiągnięcia postawionych celów.

Problematyka ochrony środowiska obejmuje wszystkie jego elementy: budowę geologiczną i bogactwa naturalne, wody powierzchniowe i podziemne, powietrze atmosferyczne, rzeźbę terenu i pokrywę glebową, szatę roślinną i lasy, świat zwierząt, a także podstawowe walory kulturowe.

Wykaz celów i kierunków działania na terenie gminy Lubniewice w okresie obowiązywania niniejszego Programu, związanych z ochroną i poprawą środowiska przyrodniczego w obszarze ochrony zabytków:

1. Nazwa zadania - inwestycji TURYSTYKA I WYPOCZYNEK:

- Budowa dróg, chodników i punktów świetlnych;

- Rewitalizacja rynku w Lubniewicach.

2. Nazwa zadania - inwestycji OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU:

- Bieżąca kontrola obszarów i obiektów prawnie chronionych.

3. Nazwa zadania - inwestycji EDUKACJA EKOLOGICZNA:

- Wspieranie działań w sprawie uznania za pomniki przyrody najcenniejszych drzew;

- Nasadzanie drzew i krzewów w parkach i miejscach przeznaczonych do wypoczynku;

- Edukacja ekologiczna młodzieży i społeczeństwa;

- Kontynuacja akcji Sprzątania świata, współpraca z innymi instytucjami w zakresie ochrony przyrody.

Na terenie gminy występują następujące tereny prawnie chronione:

- Obszar Chronionego Krajobrazu „9-Pojezierze Lubniewicko-Sulecińskie”;
- pomniki przyrody: 15 sztuk;
- użytki ekologiczne: Glisno I, Rogi, Torfowiska Rogi, Glisno II, „Olszynowe Bagno”;
- rezerwat ścisły „Janie im Włodzimierza Korsaka”;
- Zespół przyrodniczo - krajobrazowy „Uroczysko Lubniewsko”.

• **Plan odnowy miejscowości Lubniewice na lata 2010 - 2017**

Plan odnowy miejscowości Lubniewice na lata 2010 - 2017 został przyjęty uchwałą nr XXX/258/2010 przez Radę Miejską w Lubniewicach dnia 15 września 2010 r. Plan odnowy miejscowości jest to dokument operacyjny, określający plan, strategię działań społeczno - gospodarczych, cele, priorytety i zasady wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Plan skupia się na aspektach społecznych, ekonomicznych i środowiskowych tego rozwoju, w sposób zrównoważony.

Dokument ma charakter poznawczy, który służy szerokiemu i kompleksowemu rozpoznaniu obecnego stanu miejscowości i potencjału rozwoju w szerszej perspektywie. Stwarza także możliwości decyzyjne w sprawach podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych, które pozwalają na wcześniejsze podjęcie prac przygotowawczych dla planowanych działań w miejscowości, które pozwalają na wykorzystanie zasobów miejscowości i jej rozwój.

Dokument ma charakter otwarty, co oznacza, że plan rozwoju miejscowości powinien być aktualizowany w odniesieniu do oczekiwań i potrzeb mieszkańców, oraz zmieniających się warunków lokalnych i regionalnych.

• **Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Lubniewice na lata 2016 - 2023**

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Lubniewice na lata 2016 - 2023 został przyjęty uchwałą nr XXIII/177/2017 przez Radę Miejską w Lubniewicach dnia 19 stycznia 2017 r. Celem opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji jest zgodnie z Ustawą o rewitalizacji z dnia 09.10.2015 r. próba wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Program ma charakter całościowy i dotyczy zarówno sfery przestrzennej, społecznej, jak i gospodarczej. Działania rewitalizacyjne powinny być kompleksowe i zunifikowane, a w proces tworzenia opracowania powinna być włączona społeczność lokalna.

Kluczową część dokumentu stanowią założenia programowe rewitalizacji oraz jej cele. Określona została wizja, czyli stan pożądany po wyprowadzeniu wyznaczonych obszarów ze stanu kryzysowego, kierunki interwencji, cel strategiczny oraz odpowiednie działania rewitalizacyjne.

Obszary rewitalizacji zostały wybrane na podstawie dokumentów strategicznych, wskaźników, diagnozy społeczno - gospodarczej, a także przeprowadzonych ankiet oraz konsultacji społecznych. Wyznaczony obszar stanowią dwa podobszary Gminy Lubniewice:

- Obszar I - obejmujące Rynek wraz z ulicami ul. Gorzowską, Harcerską, Hubalczyków, Jana Pawła, Krótką, Kasztanową, Ogrodową, Osadników Wojskowych, Ratuszową oraz Zamkową,

- Obszar II - obejmujący Osiedle Świerczów.

Wyznaczone obszary rewitalizacji służą wzmocnieniu i wykorzystaniu gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów Gminy Lubniewice. Jednocześnie wpisują się w strategię gminne, powiatowe, krajowe i ponadnarodowe.

Wyznaczona wizja gminy: Teren rewitalizacji jako obszar charakteryzujący się zrównoważonym rozwojem społeczno - gospodarczym, uwzględniającym uwarunkowania przestrzenne oraz środowiskowe. Gwarantujący mieszkańcom wysokie warunki życia, poprzez dalszy rozwój bazy turystycznej, a także stałą poprawę infrastruktury społecznej, która zapewni wzrost atrakcyjności miejsca dla wszystkich grup interesariuszy.

Misja gminy: Misją procesu rewitalizacji zdegradowanych obszarów Gminy Lubniewice jest tworzenie szans na rozwój mieszkańców, aktywizacja społeczności oraz uczynienie wskazanego terenu atrakcyjną i rozpoznawalną wizytówką regionu.

Podczas opracowywania celów strategicznych dla gminy Lubniewice oraz kierunków działań, wyznaczono trzy główne sfery determinujące oblicze rewitalizowanego obszaru: społeczeństwo, gospodarka, przestrzeń i środowisko.

W obszarze opieki i ochrony zabytków, wyznaczono następujące cele:

Obszar strategiczny - społeczeństwo

Cel strategiczny: Wzrost aktywności i integracji społecznej na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu i ubóstwu mieszkańców.

Cel operacyjny 1: Rozbudowa oraz ułatwienie dostępu do infrastruktury społecznej i kulturowej aktywizującej rozwój mieszkańców.

Kierunki działań:

- Prowadzenie działań i wsparcie renowacji, konserwacji, rewaloryzacji i restauracji obiektów zabytkowych,
- Prowadzenie i wsparcie przebudowy i rozbudowy obiektów zabytkowych,
- Ochrona i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków.

Obszar strategiczny - gospodarka

Cel strategiczny: Wzrost konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez wspieranie przedsiębiorczości oraz aktywizację zawodową mieszkańców.

Cel operacyjny 3: Wspieranie rozwoju sektora turystycznego.

Kierunki działań:

- Wsparcie poprawy energetycznej i wykorzystania OZE w branży turystycznej,
- Wsparcie tworzenia i promocji produktów turystycznych,
- Współpraca sektora turystyki i samorządowego w zakresie tworzenia i organizacji przedsięwzięć kulturalnych i społecznych przyciągających turystów.

Obszar strategiczny - przestrzeń i środowisko

Cel strategiczny: Wzrost użyteczności infrastruktury technicznej uwzględniający zrównoważony rozwój oraz walory środowiskowe.

Cel operacyjny 1: Poprawa dostępności do przestrzeni publicznych i zachowanie walorów przyrodniczych gminy.

Kierunki działań:

- Wsparcie wykorzystania walorów przyrodniczych na cele turystyczne,
- Remonty, modernizacja przestrzeni publicznych (np. rynek w Lubniewicach),

- Budowa ścieżek dydaktycznych, rowerowych i turystycznych.

W ramach całościowego procesu rewitalizacji obszarów zdegradowanych, zaproponowano poniższe projekty:

Projekty kluczowe:

1. Nazwa projektu: Rewitalizacja zaniedbanych zespołów pałacowo - parkowych w Lubniewicach.
2. Nazwa projektu: Rewitalizacja miasta Lubniewice poprzez odnowę rynku i parku oraz zagospodarowanie przyległych im terenów.
3. Nazwa projektu: Przebudowa przesmyku między jeziorami Lubiąż i Lubniewsko.
4. Nazwa projektu: Rewitalizacja pałacu w Rogach.

Projekty komplementarne:

1. Nazwa projektu: Rewitalizacja pałacu w Jarnatowie.
2. Nazwa projektu: Budowa amfiteatru.
3. Nazwa projektu: Zwiększenie oferty kulturalnej i turystycznej Gminy Lubniewice.
4. Nazwa projektu: Młodzież gotowa do działania - zwiększenie oferty zajęć dla dzieci i młodzieży.
5. Nazwa projektu: Remont budynku po byłej szkole podstawowej w Gliźnie.
7. Nazwa projektu: Rewitalizacja pałacu w Gliźnie.

W Programie opisano dziedzictwo kulturowe i zabytki gminy oraz uczestnictwo w życiu publicznym i kulturalnym, która przejawia się głównie przez działalność organizacji pozarządowych.

• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice zostało przyjęte uchwałą nr XXVI/192/2013 przez Radę Miejską w Lubniewicach dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XVI/125/2000 Rady Miasta i Gminy Lubniewice z dnia 28.06.2000 r. dotyczącej uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice.

Studium stanowi dokument umożliwiający koordynację w zakresie planowania miejscowego w realizacji uprzednio wymienionych zadań w obszarze gminy. Celem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy uwzględniając: kierunki dalszych przekształceń przestrzeni gminy wynikających z zadań własnych, zadania wynikające z polityki przestrzennej państwa i polityki regionalnej.

Cele strategiczne rozwoju przestrzennego wynikają z celów strategii rozwoju. W związku z tymi uwarunkowaniami strategicznymi, określa się następujące cele rozwoju przestrzennego:

Cele główne: ZAPEWNIENIE ŁADU PRZESTRZENNEGO W TWORZENIU WARUNKÓW DO REALIZACJI CELÓW ROZWOJU W OBSZARZE GMINY.

Cele współzależne w tworzeniu warunków do:

- 1) wzrostu efektywności gospodarowania zasobami i walorami przestrzeni geograficznej gminy,

2) zasilania kapitałowego procesów rozwoju z gospodarki nieruchomości wspólnoty samorządowej.

3) powstawania w procesach rozwoju nowych wartości w kulturowym i bytowym wymiarze.

W Studium wyznaczono obszary ochrony zabytków. W kształtowaniu zagospodarowania zapewnić należy zagospodarowanie według wytycznych konserwatorskich.

1) obszary ochrony archeologiczno - konserwatorskiej obejmują tereny wokół obiektów określonych na rysunkach studium do uściślenia w realizacji polityki przestrzennej gminy:

- cmentarzysko, grodzisko, zakaz zabudowy i zmiany użytkowania terenu;

- stanowisko wielokulturowe i wielkoobszarowe;

- osada: wyprzedzające badania archeologiczne,

- obszar Starego Miasta i pozostałe stanowiska: roboty ziemne pod nadzorem konserwatorskim.

2) obszary ochrony konserwatorskiej:

a) cmentarze,

b) parki,

c) układy urbanistyczne,

d) układy ruralistyczne,

e) założenia sakralne,

f) założenia rezydencjonalne,

g) zespoły folwarczne,

h) zespoły przemysłowo - fabryczne,

j) zabudowa o wartości historycznej.

Wśród obiektów podlegających ochronie w gminie Lubniewice wskazano między innymi:

- obiekty o wartościach archeologicznych w mieście i gminie Lubniewice

- główne obiekty w rejestrze i wojewódzkiej ewidencji zabytków - gmina Lubniewice.

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m. in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. uwzględnić się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określić się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustalić się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnić się ochronę:
 - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych,
5. uwzględnić się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustalić się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy obowiązuje obecnie 10 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

1. Uchwała Nr XXI/151/2012 Rady Miejskiej w Lubniewicach z dnia 22 listopada 2012 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubniewice w obrębie Glisno w rejonie jeziora Lubniewsko;
2. Uchwała Nr XXVIII/198/2013 Rady Miejskiej w Lubniewicach z dnia 28 marca 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie cmentarza przy ul. Świerczewskiego w Lubniewicach;
3. Uchwała Nr XXVIII/199/2013 Rady Miejskiej w Lubniewicach z dnia 28 marca 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubniewice dla terenu położonego w Jarnatowie, nr ew. działki 133;
4. Uchwała Nr XXIX/208/2013 Rady Miejskiej w Lubniewicach z dnia 25 kwietnia 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego pomiędzy ulicami Leśną i Gorzowską w Lubniewicach;
5. Uchwała Nr XI/78/2015 Rady Miejskiej w Lubniewicach z dnia 26 listopada 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego przy skrzyżowaniu dróg krajowych nr 22 i nr 24 w Rogach;
6. Uchwała Nr XI/79/2015 Rady Miejskiej w Lubniewicach z dnia 26 listopada 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Lubniewice dla terenów położonych w rejonie Jeziora Lubiąż.
7. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice w obrębie Glisno (gazociąg wysokiego ciśnienia Skwierzyna - Bledzew - Lubniewice - Sulęcín) (Dz. Urz. Woj. Lub. Z 2001 r. Nr 47, poz. 428 z 2001.04.25).

8. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice w obrębie Glisno (Dz. Urz. Woj. Lub. Z 2000 r. Nr 19, poz. 181 z 2000.04.05).

9. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice w obrębie Rogi (Dz. Urz. Woj. Lub. Z 1999 r. Nr 2, poz. 3 z 1998.12.30).

10. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Lubniewice - gazociąg wysokiego - średniego ciśnienia (Sulęcín - Krzeszyce - Jarnatów - Rogi) - uchwała Nr XXVII/234/2010 Rady Miejskiej w Lubniewicach z dnia 21 kwietnia 2010 r.

Obecnie gmina przystąpiła do opracowania MPZP w miejscowości Rogi - Zamek oraz park przypałacowy. W przyszłym roku planowany jest również przystąpienie do opracowania MPZP w obrębie Glisno.

Gmina opracowuje Program funkcjonalno - użytkowy i Studium wykonalności dla Parku Miłości wraz z ciągiem pieszym w parku przypałacowym, Placu Wolności - Rynek wraz ciągami pieszymi do jeziora Lubiąż na ul. Osadników Wojskowych oraz Park Europejski.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy

• Położenie geograficzne

Lubniewice są niewielką gminą miejsko - wiejską położoną w Polsce Zachodniej, w województwie lubuskim, w powiecie sulęcińskim. Od półn. i wsch. graniczy z gminami Deszczno i Bledzew, a od połd. i zach. - z gminami Sulęcín i Krzeszyce. Powierzchnia całej gminy wynosi blisko 130 km², w tym ponad 12 km² zajmuje centralnie położone miasto Lubniewice. Obok niego w skład gminy wchodzi trzy sołectwa: Glisno, Jarnatów i Rogi i niewielkie osady: Sobieraj, Osieczycy i Wałdowice.

W skali województwa lubuskiego gmina Lubniewice jest ośrodkiem lokalnym, powiązany z ośrodkiem o charakterze centralnym - Gorzowem Wielkopolskim oraz ośrodkami o charakterze subregionalnym: Międzyrzeczem i Sulęcínem.

Przez gminę przebiega droga wojewódzka nr 136, która - w pobliżu Sulęcína, łączy się z drogą wojewódzką nr 137 oraz z drogą krajową nr 22 prowadzącą do Kostrzyna nad Odrą i drogą nr 34 relacji Gorzów Wlkp. - Pniewy. Na wsch. od gminy przebiega droga ekspresowa S3 oraz, w nieco większej odległości w kierunku południowym, autostrada A2.

Bogactwem gminy są jej walory przyrodnicze: lasy zajmujące 65% jej powierzchni, obszary chronionego krajobrazu stanowiące 51% powierzchni oraz występujące pomniki przyrody. Jednym z ważniejszych czynników współtworzących krajobraz gminy są wody powierzchniowe. Lubniewickie jeziora stwarzają doskonałe warunki do uprawiania sportów wodnych. W granicach gminy znajduje się 12 turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania.

• Środowisko przyrodnicze

Środowisko przyrodnicze jest jednym z najważniejszych atutów i czynników rozwojowych gminy Lubniewice.

Teren gminy znajduje się w obrębie czterech makroregionów, niemniej w większej części obszaru gminy przeważa krajobraz polodowcowy, będący pozostałością po postojach lodowca bałtyckiego. Północne obszary gminy tworzą krajobraz tarasowo - wydmy, charakteryzujący się urozmaiconą rzeźbą terenu przeciętą doliną rzeki Lubniewki. Południe gminy odznacza się krajobrazem pagórkowo - pojeziernym, z licznymi jeziorami oraz wzniesieniami moreny czołowej. Na terenie gminy nie występują złoża surowców mineralnych.

Jednym z zasadniczych elementów tworzących krajobraz Lubniewic są wody powierzchniowe, jeziora pochodzenia polodowcowego oraz rzeka Lubniewka, która łączy większość z nich. Największe zbiorniki gminy to jeziora: Lubniewsko (pow. 240,4 ha), Lubiąż (146 ha), Jarnatowskie (40 ha), Krajnik (38,8 ha) oraz Krzywe (17 ha). Pozostałe jeziora to oczka wytopiskowe, często położone w lasach.

Rzeka Lubniewka (27 km) przepływa przez jeziora Lubniewsko, Lubiąż i Krajnik oraz pobliskie lasy, które odgrywają rolę zbiorników retencyjnych. Wykorzystując różnice wysokości między jeziorami Lubiąż i Krajnik, na rzece zbudowane zostały trzy jazy o wysokości 2,8 m, 1,5 m i 1,0 m. W przeszłości spiętrzenia wody wykorzystywano do napędu kół młyńskich.

Większość gleb w gminie to gleby słabe, niesprzyjające rozwojowi rolnictwa. Dlatego dominuje leśne zagospodarowanie gruntu.

Szczególnie cenne elementy środowiska potwierdzone są badaniami i ustanowieniem obszarów ochrony przyrody. Są to:

1. Zespół Przyrodniczo - Krajobrazowy „Uroczysko Lubniewsko” utworzony w 2002 r. w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego wokół jeziora Lubniewsko. Położony jest w obrębie ewidencyjnym Jarnatów i Glisno oraz w sąsiadującej gminie Sulęcín. Ochronie podlega jezioro, otaczające je lasy, grunty rolne oraz rzeźba terenu (liczne jazy, wąwozy, różnice i wysokości dochodzące do 11 m). Szata roślinna jest tu silnie zróżnicowana (ok. 300 gatunków roślin, z czego 15 podlega ścisłej ochronie, m.in. rosiczka, cis). Liczna jest zwierzyna płowa (dziki, sarny, jelenie, daniel, borsuki, wydry, lisy, jeże i wiele drobnych gryzoni). Do najciekawszych ptaków należą: orzeł bielik, bocian czarny (strefa ochrony okresowej), kania czarna, rybołów, żuraw, zimorodek, perkoz. Przy półd.wsch. brzegu jeziora Lubniewsko wznosi się wczesnohistoryczne grodzisko słowiańskie z VII w.
2. Rezerwat przyrody „Janie im. Włodzimierza Korsaka” utworzony w 1984 r. celem zachowania zarastającego jeziora Janie, z charakterystyczną roślinnością wodną i bagienną, będącego ostoją licznych gatunków ptaków wodnych. Ciekawostką jest występowanie na tym terenie żółwia błotnego.
3. Obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Lubniewicko - Sulęcińskie” obejmuje wyróżniający się krajobrazowo teren o zróżnicowanych ekosystemach na obszarze sześciu sąsiadujących gmin: Bledzew (326 ha), Krzeszyce (708 ha), Lubniewice (6617 ha), Sulęcín (6166 ha), Torzym (977 ha) oraz Łągów (123 ha).

4. Pomniki przyrody - według stanu na 24.07.2013 r., na obszarze gminy Lubniewice ustanowiono 13 pomników przyrody. Chronionymi gatunkami drzew są: dęby szypułkowe, grab pospolity, buk zwyczajny, jesion wyniosły, lipa drobnolistna, klon jawor, świerk pospolity, wiąz szypułkowy. Ochronie podlegają również głązy narzutowe.

5. Użytki ekologiczne - dwa z nich znajdują się w Gliźnie (o powierzchni 0,42 ha i 1,03 ha). Położone są na obszarze dającym początek ciekowi wodnemu, który zasila jezioro Lubniewsko. Dwa kolejne zlokalizowane są w Rogach (1,25 ha i 6,92 ha) i mają na celu między innymi ochronę torfowiska. Na terenie gminy występuje jeszcze użytek ekologiczny - Olszynowe Bagno.

• Turystyka i rekreacja

Wymienione powyżej elementy środowiska przyrodniczego, szczególnie malowniczo położone jeziora, zróżnicowany krajobraz polodowcowy oraz lasy, stanowią najważniejszy potencjał gminy Lubniewice. Większość turystów przyjeżdża w ten rejon dla jezior. Czystość i małe przekształcenie środowiska zostały przez nich uznane za najistotniejsze zalety gminy Lubniewice.

Przez gminę przebiegają liczne szlaki turystyczne, piesze, rowerowe i wodne:

1. Szlaki piesze:

- Szlak niebieski - wokół jeziora Lubniewsko - 14,0 km (Zespół przyrodniczo -Krajobrazowy „Uroczysko Lubniewsko”, miasteczko Lubniewice, średniowieczne grodzisko, pozostałości po dawnym młynie, punkt widokowy „Domek na Wodzie”, Rybakówka z jazami piętrzącymi wodę.

- Szlak czerwony - Lubniewice (Urząd Miejski) - Trzcince - Jezioro Krzywe - szosa Jarnatów - Lubniewice - 8,9 km. Szlak okrąży jezioro Lubiąż. Trasa łatwa. Większa część szlaku prowadzi wśród lubniewickich lasów brzegiem jeziora Lubiąż. Szlak na swoim końcowym odcinku prowadzi wzdłuż leśnej ścieżki dydaktycznej.

- Szlak żółty E11 - Jarnatów - Lubniewice - Pniewo - 11,5 km. Szlak długodystansowy wiodący z Holandii, przez Niemcy, Polskę, aż do Łotwy.

- Szlak zielony - Lubniewice (Urząd Miejski) - Rezerwat Janie - Lubniewice (Ośrodek Jeździecki „Master”) - 10,9 km - wiedzie do Rezerwatu Przyrody „Janie im. Włodzimierza Korsaka”. Po drodze - ruiny dawnej rybakówki, w której w latach 1942 - 1945 istniał oddział obozu jeńców radzieckich.

- Szlak czarny - Lubniewice (Stary Zamek) - wokół Jeziora Krajnik- Lubniewice (Urząd Miejski) - 4,8 km. Na osiedlu Suszyce - stary młyn, trasa prowadzi nieopodal Diabelskiego Kamienia - głązu narzutowego, którego o obwodzie 920 cm i który jest uznany za pomnik przyrody.

2. Szlaki rowerowe:

- Szlak Niebieski - Osiecko - Lubniewice - Glisno - Górski Młyn - Sobieraj - Jarnatów - 21,1 km, przeznaczony dla miłośników dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Szlak stanowi fragment międzynarodowego szlaku Rowerowego R-1.

- Szlak czerwony: Lubniewice (Urząd Miejski) - Rezerwat Janie - Rogi - Jarnatów - 20,2 km: Rezerwat Janie im. Włodzimierza Korsaka, Zalew Wałdowski (leśny zbiornik retencyjny), Jezioro Jarnatowskie, zabytki w Rogach i Jarnatowie. Kontynuowany poza terenem gminy.

- Szlak żółty - łącznikowy czerwonego szlaku rowerowego - Rogi - ok. 2,5 km. Trasa łatwa, poprowadzona po starym nasypie kolejowym. Szlak kontynuowany poza teren gminy.
 - Szlak czarny: Grodzisko - Rozdroże - 4 km, kontynuowany na terenie gminy Sulęcín i wiedzie wśród urokliwych wąwozów morenowych Zespołu Przyrodniczo - Krajobrazowego „Uroczysko Lubniewsko”.
3. Ścieżki dydaktyczne: ścieżka przyrodniczo - leśna Nadleśnictwa Lubniewice.
4. Szlaki międzynarodowe:
- Szlak świętego Jakuba - Droga św. Jakuba; na terenie gminy przebiega przez Lubniewice.

5.2.2. Historia gminy Lubniewice¹

Początki osadnictwa na terenie obecnej gminy Lubniewice sięgają epoki mezolitu i neolitu. Osadnictwo kumulowało się głównie wzdłuż dolin rzek oraz w sąsiedztwie większych jezior. Pierwsi ludzie zasiedlający ten teren związani byli z kulturami pucharów lejkowatych, amfor kulistych oraz kulturą łużycką i unietycką. W związku z nie najlepszą jakością gleb zasiedlenie nie było zbyt intensywne. W VI w. napłynęły plemiona słowiańskie z grup językowych pomorskiej i polskiej, stopniowo włączane do monarchii piastowskiej. Osadnictwo słowiańskie przybrało na sile od VIII w. Oprócz osad otwartych pojawiły się grody, głównie w okolicach jezior. Od IX do XI w. nastąpił rozwój osadnictwa grodowego, jednakże wskutek prowadzonych wojen pomiędzy książętami pomorskimi, wielkopolskimi i śląskimi, od XII w. następował ich zanik.

Na obszarze gminy Lubniewice, w okresie od X do XIV w., osadnictwo okresu plemiennego koncentrowało się na wyspach jeziora Lubiąż. Wyspy były połączone z lądem dwoma drewnianymi mostami, które najprawdopodobniej stanowiły odcinek sieci komunikacyjnej łączącej ziemię lubuską z Wielkopolską. Od poł. X w. obszar ten znalazł się w granicach państwa pierwszych Piastów i Ziemi Lubuskiej, ze stolicą z zaodrzańskim Lubuszu. W latach 1124 - 1125 teren gminy wchodził w skład, utworzonego przez Bolesława Krzywoustego, biskupstwa lubuskiego podległego metropolii gnieźnieńskiej, a do poł. XIII w. pozostawał pod władzą książąt śląskich, Henryka Brodatego i Henryka Pobożnego.

W latach 1249 - 1252, na skutek ekspansji księstwa brandenburskiego i skłócenia się książąt śląskich, obszar obecnej gminy przejęty został przez margrabiów brandenburskich i włączony w granice ich księstwa. Od XIV w. teren Ziemi Lubuskiej, na wsch. od Odry, to jest obszar pokrywający się późniejszymi powiatami słuwickim i sulęcińskim, zaczęto określać mianem Ziemi Torzymskiej/Land Sternberg, ze stolicą w Ośnie Lubuskim (XIV - XIX w.), w rękach margrabiów brandenburskich Jana I i jego brata Ottona III z dynastii askańskiej. Brandenburska linia Askańczyków wymarła w 1320 r. a Brandenburgia przeszła w ręce Luksemburgów, potem Hohenzollernów. Tereny brandenburskie na wsch. od Odry nosiły wówczas miano Nowej Marchii, która to nazwa ukształtowała się pod koniec XIV w.

W ciągu piętnastego stulecia, w latach 1429 - 1433, Lubniewice, podobnie jak teren całej ziemi lubuskiej, zostały zniszczone przez wojska husyckie.

¹ Czynniki i kierunki rozwoju gminy Lubniewice, red. B. Kołsut, W. Dyba, Poznań 2014, źródło:

https://www.academia.edu/19929019/Czynniki_i_kierunki_rozwoju_gminy_Lubniewice oraz <http://www.lubniewice.agro.pl/historia.htm>

W 1535 r. Nową Marchię wraz ziemią rzymską objął Jan z Kostrzyna. Za jego rządów (1535 - 1571) obszar ten był niezależnym państwem w ramach Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego. Lata rządów Jana to okres rozwoju gospodarczego i przełamania kryzysu demograficznego. Prowadził on aktywną politykę celną, zwłaszcza dotyczącą ruchu handlowego między Wielkopolską a Szczecinem przez terytorium Nowej Marchii. Podwyższył cła i wprowadził nowe (cło odrzańskie, cło od bydła, cło zbożowe), obowiązywały także brandenburskie cła od wina, od towarów przewożonych w beczkach. W 1538 r. oficjalnie uznał luteranizm za religię obowiązującą. Wiara luterska, dotąd pozostająca w Nowej Marchii w swoistym podziemiu, zaczęła szybko rozprzestrzeniać się, bez większych sprzeciwów ze strony Kościoła katolickiego.

W 1571 r. Nowa Marchia powróciła do elektoratu Brandenburgii, pod rządami syna elektora Joachima II - Jana Jerzego. Od 1701 r. stanowiła część Królestwa Prus. Wówczas sytuacja regionu zaczęła się poprawiać. Król Fryderyk I rozpoczął nową falę kolonizacji, sprowadzając m.in. uchodźców religijnych z Francji. Dalszemu umacnianiu się mocarstwowego stanowiska Hohenzollernów sprzyjały klęski Szwedów w okresie III wojny północnej (1701 - 1721). Duże znaczenie miała wojna siedmioletnia (1756 - 1763). Jej trzy wielkie bitwy rozegrały się właśnie na terytorium Marchii: pod Sarbinowem, Pod Kijami lub Sulechowem i pod Kunowicami. W kolejnych latach wojska rosyjskie niejednokrotnie plądrowały kraj. Po wojnie (1762 r.) przystąpiono do odbudowy Brandenburgii ze zniszczeń. Kluczowe znaczenie dla kraju miała tzw. kolonizacja fryderycjańska, której zadaniem była odbudowa zrujnowanych i zakładanie nowych miast i wsi, a celem - zwiększenie liczby ludności na wyniszczonych wojną obszarach. Wraz z akcją osadniczą przeprowadzono zakrojone na szeroką skalę prace melioracyjne i regulacyjne rzek.

W 1871 r. cała Nowa Marchia włączona została do cesarstwa Niemieckiego, po I wojnie światowej znalazła się w granicach Republiki Weimarskiej i III Rzeszy. Od 1945 r. - w granicach Polski.

Gmina Lubniewice, przede wszystkim Glisno, na początku XIX w. była znanym obszarem uzdrowiskowym. Dysponowała naturalnymi czynnikami leczniczymi, do których zaliczano wody mineralne, właściwości klimatyczne oraz odpowiednie walory przyrodnicze. Stanowiły one o dużej atrakcyjności gminy dla osób przyjezdnych.

Historia miejscowości gminy Lubniewice:

- **Lubniewice** (Königswalde) - początki Lubniewic sięgają wczesnośredniowiecznych czasów kształtowania się osadnictwa słowiańskiego w tym rejonie. Odkryte tu osady i znaleziska kultury materialnej datowane są na okres od VII do XI wieku. Jedna z osad, o charakterze otwartym, usytuowana była na wzgórzu przy drodze prowadzącej z Lubniewic do Sulęcina. Druga - grodzisko z czasów słowiańsko - plemiennych z VII w., ponownie zasiedlone w XIV - XV w., usytuowana była na tzw. Księżej Wyspie na jeziorze Lubiąż. Z ziemno - drewnianej budowli dobrze zachowała się oryginalna część ziemna. Grodzisko obejmuje majdan, wały i drugi majdan - z XIV i XV w. Okoliczna ludność niemiecka nazywała budowlę „Wendenschanze” - słowiański gród.

Pierwsza wzmianka o „Lubnewiz” pojawiła się w 1287 r. w dokumencie księcia Przemysława II świadkiem był pleban z Lubniewic. Z czasem wykształciła się nazwa

niemieckojęzyczna, określająca to miejsce jako „królewski las” - Königswalde, która pierwszy raz pojawiła się w dokumencie z 1322 r. podpisanym przez księcia Henryka głogowskiego. Właścicielem Lubniewic był wówczas Jan de Sunnenwalde. W akcie z 1336 r., określającym granice terytorium podległego wójtostwu w Ośnie, po raz pierwszy wymienia się Lubniewice jako miasto, jednak pełne prawa miejskie uzyskują dopiero w 1808 r. W 1352 r. miasteczko stanowiło uposażenie kolejnego wójta Ośna, Henslina von Waldow. W rękach rodu pozostawało do 1945 r., podobnie jak ptn. - wsch. część ziemi torzyskiej.

Od końca XVII w. do 1738 r. majątek lubniewicki oddany był w dzierżawę, najpierw arianinowi Achacemu Taszyckiemu, a następnie spokrewnionemu z von Waldowami baronowi Fryderykowi von Schmettau. Rodzina von Waldow w 1772 r. sprzedała swoje ziemie w dolinie Warty wraz z Rudnicą i częścią Kołczyzna von Reitzensteinom. W 1795 r. Ernestina von Waldow poślubiła Carla Ernesta von Reitzenstein. Ich dzieci, od ok. 1820 r. używały nazwiska von Waldow Und Reitzenstein, mieszkając w Lubniewicach do 1945 r.

W okresie reformacji kościoł w Lubniewicach, w 1590 r. został przekazany synodowi w Ośnie. W XVII w. miały miejsce dwa pożary (1612 i 1637/38), które niemal całkowicie zniszczyły miasto. Odbudowę podjęli mieszkańcy i rodzina von Waldow, która w 1653 r. przekazała miasto polskiemu szlachcicowi Achacemu Taszyckiemu, który z uwagi na sprzyjanie arianom, musiał opuścić kraj. Gmina ariańska zawiązała się tu w 2 poł. XVII w., jej przywódcą w latach 1696 - 1725 był Samuel Crellius, pochodzący z Kluczborka. Lubniewice stały się ważnym ośrodkiem myśli ariańskiej.

W 1698 r. Taszycki zrezygnował z dzierżawy na rzecz barona von Schmettau, który zarządzał miastem do 1738 r. Wówczas do Lubniewic wróciła rodzina von Waldow. Baron von Schmettau zapisał się w dziejach Lubniewic założeniem kolonii dla tkaczy, wywodzących się głównie z emigrantów polskich.

Lubniewice były jeszcze wielokrotnie niszczone na przełomie XVII i XVIII w. poprzez działania wojenne i liczne pożary. Mieszkańcy początkowo trudnili się rolnictwem, hodowlą i drobnym rzemiosłem. W 1751 r. odkryto złoża złota i uruchomiono kopalnię, którą po ośmiu latach zniszczył pożar. W XVIII w. na terenie miasta powstała fabryka sukiennicza, rozwinęła się również hodowla jedwabników i przędzalnia jedwabiu.

Lubniewice były zawsze miastem prywatnym, władzę sprawował tu burmistrz i dwóch radnych wyznaczonych przez właściciela. W 1808 r. Lubniewice otrzymały pełne prawa miejskie.

• **Glisno** (Gleissen) - początek osadnictwu na tym terenie dał gród datowany na początek VII w. Znajdował się na zalesionym wzgórzu, 2,5 km na zach. od wsi, w odległości 400 m na wsch. od brzegu jeziora Lubniewsko. Grodzisko miało kształt pierścieniowaty, wklęsły, z podwójnym wałem. Średnica wynosiła ok. 150 m. Użytkowane było jeszcze w XIV w. Z podgrodzia wykształciła się obecna wieś.

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana jest w 1421 r. Pierwszy kościół istniał tu w XIII w. Dokument z 1433 r. mówi o „...gran, glissnensist Clanstrumeum Walkwald”, chodzi zapewne o tutejszy spichlerz i warownię z Sokolą Dąbrową (niem. Falkenwalde, wieś oddalona o 8 km). W 1448 r. Glisno wymienione jest w dokumentach diecezji poznańskiej jako należące do dekanatu międzyszyckiego.

Miejscowość stanowiła własność kolejnych rodów rycerskich. W 1421 r. wieś należała do rodziny Zynnitz. W 1461 r. współwłaścicielami Glisna były rodziny Otwich i Pennigk. Od 1463 r. Glisno należało do rodziny von Waldow z pobliskich Lubniewic i pozostawała w jej władaniu przez blisko 300 lat. (Niektóre źródła historyczne podają, że w 1517 r. właścicielem wsi był Baltazar Gliszczyński)

W XVII w., na skutek wojny trzydziestoletniej majątek został zniszczony i zubożony, co prawdopodobnie doprowadziło w 1682 r. do sprzedania jego części rodzinie von Marwitz. W 1774 r. we wsi wymieniona jest szkoła, do której chodziło 15 dzieci. W 2 poł. XVIII w. cała wieś została sprzedana baronowi Gottlob von Troschei.

W 1785 r. kolejnym właścicielem wsi został Fryderyk Wilhelm von Poser, który zapisał się w historii Glisna jako ten, który doprowadził do jego odbudowy gospodarczej. Z jego inicjatywy w latach 1790 - 1793 wzniesiono pałac i założony park. Nieopodal rezydencji wybudowano ałuniarnię i fabrykę jedwabiu.

Następnie właścicielem Glisna został Israel Moses Henoach, fundator nowego kościoła (1837 r.) oraz rozbudowy pałacu z równoczesną zmianą jego funkcji na uzdrowiskową. Przekształceniu uległ też park, w którym wzniesiono romantyczne budowle i rzeźby. Uzdrowisko w Gliźnie w latach 20. XIX w., wraz z kąpieliskiem leczniczym (Einmärkisches Mineralbadaus der Biedermeierzeit), stanowiło jedno z najpopularniejszych tego typu uzdrowisk na terenie ówczesnego państwa pruskiego. Polecano: kąpiele borowinowe, rosyjską łaźnię parową i opiekę medyczną. Dla rozrywki kuracjuszy organizowano koncerty kapeli góralskiej, inne uroczystości oraz przejażdżki gondolami po jeziorze. Na pocz. XIX w. Glisno posiadało urząd pocztowy. W 1816 r. zamieszkiwało wieś 497 mieszkańców, w 1848 r. - blisko 900 osób.

W 1856 r. majątek w Gliźnie znalazł się w rękach von Müllera, który zrezygnował z prowadzenia uzdrowiska i skoncentrował się wyłącznie na działalności rolnej. Z dóbr ziemskich utworzona została wkrótce ordynacja, a w miejscu istniejących zabudowań uzdrowiskowych wzniesiono założenie folwarczne.

W 1857 r. właścicielem majątku został Hans Karl von Wartenberg. Wartenbergowie w 1910 r. rozbudowali pałac, w parku wzniesli mauzoleum rodzinne. W 1912 r. przez wieś przeprowadzono linie kolejową z Gorzowa do Sulęcina, rozebraną w 1945 r.

Glisno zostało wyzwolone w lutym 1945 r. i zasiedlone przez zdemobilizowanych żołnierzy różnych formacji. W listopadzie 1945 r. uruchomiono szkołę, w 1946 r. poświęcono kościół. W 1958 r. wieś liczyła ponad 800 mieszkańców, którzy kultywują kombatanckie tradycje. W 1970 r. wybudowano czynem społecznym szkołę im. Osadników LWP, a 1974 r. otwarto izbę pamięci oraz pomnik upamiętniający czyn osadników wojskowych.

• **Jarnatów** (Arendsdorf) - najstarsze zachowane nazwy Jarnatowa to: Arnestorf, Arnstorff i Arendsdorf. Wieś założyli śląscy koloniści w połowie XIII w. Od 1352 r. Jarnatowem władali von Waldowowie z Lubniewic. Źródła pisane z 1421 r. wymieniają Małgorzatę Zymutz, jako właścicielkę 1/3 wsi, ale już od 1500 r. całość należy do rodu von Waldow. Ostatnim z rodu, osiadłym w Jarnatowie, był Kacper Adam von Waldow, fundator kościoła.

W 1731 r. majątek przeszedł na własność Karola Zygmunta Kalckreutha, którego syn sprzedał włości rodzinie Gemmingen w 1751 r. W 1857 r. jako właściciel wymieniany jest Henryk Tholuch.

W 1910 r. wieś przejął Teodor Böttinger. Był tajnym radcą rządowym, członkiem Izby Seniorów i angielskim bankierem. Po jego śmierci dobra w rękach wdowy, Adeli. Po jej śmierci w 1925 r. majątek odziedziczyli synowie: Henryk Karol Józef oraz Waldemar Fryderyk Jan. Henryk Karol bankier zamieszkały w Berlinie, doktor praw, dyplomata, pracował w pruskich ambasadach w Buenos Aires, Londynie, Trypolisie, Konstantynopolu. Młodszy Waldemar Fryderyk przeniósł się do Jarnatowa z żoną z Londynu. Do już odziedziczonych posiadłości dokupił majątek w Lubniewicach oraz folwark w dawnym Marienwaldzie. Rodzina Böttingerów mieszkała w Jarnatowie do 1945 r. W tym czasie majątek został unowocześniony - założono gorzelnię, mleczarnię, turbinę elektryczną i krochmalnię, folwark specjalizował się w hodowli bydła, koni i trzody. Znajdowała się tu również stacja kolejowa.

Pierwsze wzmianki o istnieniu w Jarnatowie siedziby szlacheckiej pochodzą z pocz. XVIII w. Dwór pochodzi z przełomu XVII/XVIII w. Henryk Böttinger, ok. 1920 r., przystąpił do jego powiększenia i przebudowy, powstało nowe skrzydło.

- **Rogi** (Sophienwalde) - wieś została założona w 1773 r., jako folwark rodziny von Waldów, od początku połączony był ze Stobnem - nie istniejącym już majątkiem i osadą położoną między Rudnicą i Kołczynem. Niemiecka nazwa Rogów - Sophienwalde - pochodzi od trzeciego imienia żony Adolfa Friedricha III - Elżbiety Doroty Zofii z d. von Bismarck. W 1785 r. Rogi zamieszkiwało sześć rodzin, chałupniczych, znajdowała się tu mała owczarnia i smolarnia.

W 1801 r., po śmierci Adolfa Fryderyka III, zarówno Rogi, jak i Stobno, wyłączone zostały z dziedzicznych dóbr Lubniewice i stały się niepodzielnym lennem nie mającym charakteru rycerskiego, zaś nowy właściciel Ahasz Wilhelm August zapoczątkował boczną gałąź lubniewickiej linii von Waldowów zwaną Stobno - Barnimie (Stubbenhagen - Fütstenu). Kolejni panowie Stobna i Rogów nie rezydowali jednak w żadnej z tych miejscowości i zapewne przez cały XIX w. w Stobnie i Rogach gospodarzyli dzierżawcy. W poł. XIX w. folwark Rogi obejmował 2407 mórg (615 ha), z czego większość stanowiły lasy.

Do XIX w. w Rogach nie było siedziby pańskiej. Fakt budowy pałacu wiąże się z przeniesieniem majątku ze Stobna. Budowę podjął Adolf Friedrich August von Waldow w latach 1906 - 1913 lub 1908 - 1910. W tym samym czasie wznoszono drugą siedzibę rodu - „Nowy Zamek” w Lubniewicach. Bliskie sąsiedztwo oraz podobieństwo architektoniczne obu rezydencji, pozwalają przypuszczać, że są one dziełami tych samych architektów. Pałac w Rogach został wybudowany dla niepełnosprawnej umysłowo córki - Elżbiety Pauli Angeliki. Świadczy o tym umieszczona na fasadzie sentencja: „Non dormit qui me custodit” (nie śpi ten, kto mnie strzeże). Nie miał jednak charakteru miejsca odosobnienia, służącego ukryciu kłopotliwego członka rodziny. Wraz z salą balową, salonem ogrodowym, ogromnym reprezentacyjnym halle czy pokojem pana wskazywał raczej na rolę letniej rezydencji czy zameczku myśliwskiego.

Adolf Friedrich August II właścicielem Rogów był jeszcze w końcu lat 20. XX w., majątek w rękach rodziny von Waldow pozostał do 1945 r.

W obrębie miasta Lubniewice, jako dzielnice, znajdują się dawne osady: Lubniewice - Kolonia, osiedla Trzcince i Świerczów oraz osiedle Suszyce.

- **Osiedle Świerczów** (Hohentannen) - znajdował się tu majątek, w którym od poł. XIX w. funkcjonowała tkalnia jedwabiu.
- **Osiedle Trzcince** (Tschensee) - dawny folwark.
- **Osiedle Suszyce** - dawny folwark.
- **Osieczyce** (Poserfelde) - osada należąca do sołectwa Glisno. Był to folwark założony na przełomie XVIII/XIX w. przez von Posera, właściciela majątku w Gliźnie.
- **Sobieraj** - osada należąca do sołectwa Jarnatów.
- **Wałdowice** - osada należąca do sołectwa Rogi.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Lubniewice nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.3.1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Lubniewice znajduje się 28 zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1), w tym 14 stanowisk archeologicznych. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków gminy Lubniewice

LP.	ADRES	OBIEKT	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW
1	Glisno	kościół ewangelicki, ob. rzym. - kat. fil. pw. Najświętszego Serca Jezusowego	567 z dnia 30.05.1963 r. KOK-I-61/76 z dnia 28.10.1976 r.
2	Glisno	zespół pałacowy: - pałac barokowy - oficyna - park krajobrazowy - sztuczna ruina - mauzoleum	125 z dnia 30.07.1958 r. KOK-I-13/76 z dnia 22.10.1976 r.
3	Glisno	park dworski	A 6 z dnia 20.07.1948 r.
4	Jarnatów	kościół ewangelicki, ob. rzym. - kat. fil. pw. MB Szkaplerznej	981 z dnia 09.03.1964 r. KOK-I-185/76 z dnia 30.11.1976 r. L-429/A z dnia 30.05.2011 r.
5	Jarnatów	cmentarz katolicki (nowy)	A 7 z dnia 20.07.1948 r.
6	Jarnatów	pałac	KOK-I-340/90 z dnia 31.12.1990 r.
7	Jarnatów	założenie pałacowo - parkowe	KOK-I-350/91 z dnia 30.01.1991 r.
8	Jarnatów	park dworski i aleja dębowa	A 8 z dnia 20.07.1948 r.
9	Lubniewice, ul. Bohaterów Stalingradu 35, ob. Jana Pawła II 2	chata	KOK-I-336/90 z dnia 31.12.1990 r.
10	Lubniewice	kościół par. pw. MB Różańcowej	214 z dnia 27.03.1961 r. KOK-I-29/76 z dnia 23.10.1976 r.
11	Lubniewice	Stary zamek	KOK-I-326/90 z dnia 10.12.1990 r.
12	Lubniewice	Nowy zamek	KOK-I-327/90 z dnia 10.12.1990 r.
13	Lubniewice	park zamkowy	KOK-I-375/91 z dnia 12.11.1991 r.
14	Rogi	pałac	KOK-I-254/79 z dnia 27.04.1979 r.
STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE			
15	Glisno	Stanowisko archeologiczne nr 2/55, AZP 50-11	50/Ar z dnia 15.03.1968 r. KOK-I-314/83 z dnia 14.01.1983 r. L-40/C z dnia 05.05.2004 r.
16	Glisno	Stanowisko archeologiczne nr 6/26, AZP 50-11	KZA-I-V -60/68 z dnia 01.12.1968 r. L-80/C z dnia 25.04.2005 r. (d. Lubniewice 6)
17	Glisno	Stanowisko archeologiczne nr 7/27, AZP 50-11	KZA-I-V-63/68 z dnia 01.12.1968 r. (d. Lubniewice 7)
18	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 21/25, AZP 50-12	38/67 z dnia 17.03.1967 r.

19	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 1/30, AZP 50-12	KZA-I-V-61/68 z dnia 01.12.1968 r.
20	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 2/23, AZP 50-12	KZA-I-V-59/68 z dnia 01.12.1968 r.
21	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 3/31, AZP 50-12	KZA-I-V-58/68 z dnia 01.12.1968 r. L-76/C z dnia 21.04.2005 r.
22	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 4/24, AZP 50-12	KZA-I-V-54/68 z dnia 01.12.1968 r. L-77/C z dnia 21.04.2005 r.
23	Mała Wyspa	Stanowisko archeologiczne nr 10/19, AZP 50-12	KZA-I/42/67 z dnia 17.03.1967 r. (d. Lubniewice 9)
24	Duża Wyspa	Stanowisko archeologiczne nr 9/1, AZP 49-11	KZA-I/41/67 z dnia 17.03.1967 r. L-67/C z dnia 27.07.2005 r. (d. Lubniewice 10)
25	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 13/26, AZP 50-12	KZA-I-V-55/68 z dnia 01.12.1968 r.
26	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 17/18, AZP 49-12	KZA-I-V-62/68 z dnia 01.12.1968 r. L-78/C z dnia 21.04.2005 r.
27	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 19/17, AZP 49-12	KZA-I-V-56/68 z dnia 01.12.1968 r.
28	Lubniewice	Stanowisko archeologiczne nr 20/16, AZP 49-12	KZA-I-V-57/68 z dnia 01.12.1968 r. L-79/C z dnia 21.04.2005 r.

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Na terenie gminy Lubniewice do rejestru zabytków ruchomych wpisano 9 obiektów lub zespołów obiektów. Ze względu na bezpieczeństwo obiektów nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych. Więcej informacji można uzyskać w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Zielonej Górze Delegatura w Gorzowie Wielkopolskim.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niegodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno - budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych

w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna ewidencja zabytków gminy Lubniewice została opracowana w grudniu 2013 r. i przyjęta Zarządzeniem nr 99/2013 Burmistrza Lubniewic z dnia 15 marca 2013 r. W 2015 r. z gminnej ewidencji zabytków wyłączono 3 obiekty, co zostało przyjęte zarządzeniem nr 30/W/2015 Burmistrza Lubniewic z dnia 26 października 2015 r. w sprawie wyłączenia z Gminnej Ewidencji Zabytków dla Miasta i Gminy Lubniewice kart adresowych. W 2017 r. z ewidencji został wyłączony 1 obiekt, co zostało przyjęte Zarządzeniem nr 160/2107 Burmistrza Lubniewic z dnia 14 marca 2017 r. w sprawie wyłączenia z Gminnej Ewidencji Zabytków dla Miasta i Gminy Lubniewice karty adresowej. Ewidencja liczy 208 obiektów, w tym 14 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Lubniewice przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 2.

Tabela nr 2. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Lubniewice

LP.	ZABYTEK NIERUCHOMY	NR ADRESOWY /NR DZIAŁKI	TYP OBIEKTU
LUBNIEWICE			
1	Układ urbanistyczny miasta		Układ urbanistyczny miasta - Lubniewice dawna nazwa Konigswalde
2			Kościół par. pw. MB Różańcowej
3			„Stary zamek” w zespole pałacowym
4			„Nowy zamek” w zespole pałacowym
5			Park w zespole pałacowym
6	ul. Jana Pawła II		Dom mieszkalny
7	ul. Gorzowska	Nr budynku 3	Dom mieszkalny
8	ul. Gorzowska	Nr budynku 5	Dom mieszkalny
9	ul. Gorzowska	Nr budynku 7	Dom mieszkalny
10	ul. Gorzowska	Nr budynku 11/11A	Dom mieszkalny
11	ul. Gorzowska	Nr budynku 13	Dom mieszkalny
12	ul. Gorzowska	Nr budynku 14	Dom mieszkalny
13	ul. Gorzowska	Nr budynku 15	Dom mieszkalny
14	ul. Gorzowska	Nr budynku 16	Dom mieszkalny
15	ul. Gorzowska	Nr budynku 18	Dom mieszkalny
16	ul. Gorzowska	Nr budynku 19	Dom mieszkalny
17	ul. Gorzowska	Nr budynku 20	Dom mieszkalny
18	ul. Gorzowska	Nr budynku 22	Dom mieszkalny
19	ul. Gorzowska	Nr budynku 23	Dom mieszkalny

20	ul. Gorzowska	Nr budynku 24	Dom mieszkalny
21	ul. Gorzowska	Nr budynku 25	Dom mieszkalny
22	ul. Gorzowska	Nr budynku 27	Dom mieszkalny
23	ul. Gorzowska	Nr działki 251/2	Bażaniarnia
24	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 5	Dom mieszkalny
25	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 12	Dom mieszkalny
26	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 13	Dom mieszkalny
27	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 15	Dom mieszkalny
28	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 22	Dom mieszkalny
29	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 25	Dom mieszkalny
30	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 27	Dom mieszkalny
31	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 30	Poczta
32	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 35	Dom mieszkalny
33	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 39	Dom mieszkalny
34	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 40	Dom mieszkalny, ob. biura
35	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 43	Dom mieszkalny
36	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 45	Dom mieszkalny
37	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 48	Dom mieszkalny
38	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 50	Dom mieszkalny
39	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 51	Szkoła, ob. Ratusz
40	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 63/65	Dom mieszkalny
41	ul. Jana Pawła II	Nr budynku 67/69	Dom mieszkalny
42	ul. Krótka	Nr budynku 3	Dom mieszkalny
43	ul. Ogrodowa	Nr budynku 8	Dom mieszkalny
44	ul. Ogrodowa	Nr budynku 12	Dom mieszkalny
45	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 1	Dom mieszkalny
46	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 2	Dom mieszkalny
47	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 3	Dom mieszkalny
48	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 4	Dom mieszkalny
49	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 6	Dom mieszkalny
50	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 7	Dom mieszkalny
51	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 8	Dom mieszkalny
52	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 9	Dom mieszkalny
53	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 10	Dom mieszkalny
54	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 11	Pastorówka, ob. plebania pw. Matki Boskiej Różańcowej
55	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 12	Dom mieszkalny
56	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 14	Dom mieszkalny
57	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 16	Dom mieszkalny
58	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 20	Dom mieszkalny
59	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 21	Dom mieszkalny
60	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 22	Dom mieszkalny
61	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 23	Dom mieszkalny
62	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 26	Dom mieszkalny
63	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 27	Dom mieszkalny

64	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 31	Dom mieszkalny
65	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 32	Dom mieszkalny
66	ul. Osadników Wojskowych	Nr budynku 33	Dom mieszkalny
67	Pl. Wolności	Nr budynku 2	Dom mieszkalny
68	Pl. Wolności	Nr budynku 3	Dom mieszkalny
69	Pl. Wolności	Nr budynku 6	Dom mieszkalny
70	Pl. Wolności	Nr budynku 8	Dom mieszkalny
71	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 4	Dom mieszkalny
72	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 6	Dom mieszkalny
73	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 7	Dom mieszkalny
74	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 8	Dom mieszkalny
75	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 9	Dom mieszkalny
76	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 10	Dom mieszkalny
77	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 11A	Młyn wodny i dom
78	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 12	Dom mieszkalny
79	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 16	Dom mieszkalny
80	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 17	Dom mieszkalny
81	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 18	Dom mieszkalny
82	ul. Skwierzyńska	Nr budynku 19	Dom mieszkalny
83	ul. Zamkowa	Nr budynku 1	Dom mieszkalny
84	ul. Zamkowa	Nr budynku 2	Dom mieszkalny
85	ul. Zamkowa	Nr budynku 2	Stodoła
86	ul. Zamkowa	Nr budynku 4	Budynek, ob. przedszkole
87	ul. Zamkowa	Nr działki 272/38	Budynek bramny - Kordegarda
88	ul. Zamkowa	Nr działki 30 (w pasie drogowym)	Brama wjazdowa do parku obok kordegardy
89	ul. Sulęcińska	Nr działki 971	Dawny dworzec kolejowy, ob. mieszkalny
90	ul. Sulęcińska	Nr działki 969	Kolejowa wieża ciśnień
91	Lubniewice	Nr działki 5287	Baszta widokowa
92	Lubniewice	Nr działki 453	Cmentarz Ewangelicki
93	Lubniewice	Nr działki 292	Cmentarz komunalny, d. ewangelicki
94	Lubniewice	Nr działki 401	Cmentarz przykościelny
SUSZYCE			
95	Suszyce Założenie folwarku	Nr działki 153/3	Założenie folwarku
96	Suszyce	Nr działki 175	Dom mieszkalny i inwentarsko - gospodarczy
97	Suszyce	Nr działki 153/3	Stajnia
98	Suszyce	Nr działki 153/3	Obora
99	Suszyce	Nr działki 153/3	Spichlerz
100	Suszyce	Nr działki 153/3	Stajnia koni roboczych i wozownia
101	Suszyce	Nr działki 153/3	Stodoła
102	Suszyce	Nr działki 153/3	Wozownia

103	Suszyce	Nr działki 183	Młynarzówka
ŚWIERCZÓW			
104	Świerczów	Nr działki 1004	Budynek tkalni szedowej z zespołu tkalni
105	Świerczów	Nr działki 1004	Budynek kotłowni z kominem z zespołu tkalni
106	Świerczów	Nr działki 1004	Budynek administracyjno - produkcyjny zespołu tkalni
107	Świerczów	Nr działki 1002	Budynek mieszkalny z zespołu tkalni
108	Świerczów	Nr działki 981/1	Budynek mieszkalny z zespołu tkalni
109	Świerczów	Nr działki 981/3	Budynek mieszkalny z zespołu tkalni
110	Świerczów	Nr działki 998	Dom z zespołu tkalni
111	Świerczów	Nr działki 981/5	Dom mieszkalny
112	Świerczów	Nr działki 986	Dom mieszkalny
113	Świerczów	Nr działki 988	Stajnia (po 1945 r. chlew)
114	Świerczów	Nr działki 995/14	Stodoła
TRZCIŃCE			
115	Trzcińce - folwark	Nr działki 2/38	Folwark Trzcińce - do 1945 r. Tschence
116	Trzcińce	Nr działki 2/38	Obora i stajnia na folwarku
117	Trzcińce	Nr działki 11	Rządcówka, ob. dom mieszkalny
118	Trzcińce	Nr działki 7	Czworak, ob. dom mieszkalny
119	Trzcińce	Nr działki 12	Czworak, ob. dom mieszkalny
ROGI			
120	Rogi		Pałac
121	Rogi	Nr działki 136/6	Park pałacowy
122	Rogi	Nr działki 5589	Oficyna, ob. dom mieszkalny
123	Rogi	Nr działki 5589	Stajnia, ob. dom mieszkalny
124	Rogi	Nr działki 5589	Budynek gospodarczy d. obora, chlew
125	Rogi	Nr działki 4/2	Rządcówka, ob. dom mieszkalny
126	Rogi	Nr działki 4/4 i 4/5	Folwark, zabudowania
127	Rogi	Nr działki 91/3	Dom mieszkalny
128	Rogi	Nr działki 5583/4	Cmentarz ewangelicki
129	Rogi	Nr działki 5589	Cmentarz rodowy
GLISNO			
130	Układ ruralistyczny wsi		Układ ruralistyczny wsi Glisno przed 1945 Gleissen
131	Glisno		Kościół ewangelicki, ob. rzym. - kat. fil. pw. Najświętszego Serca Jezusowego

132	Glisno		Zespół pałacowy: - pałac - oficyna - park - pawilon parkowy - sztuczna ruina - mauzoleum
133	Glisno	Nr działki 217/8 w pasie drogowym	Kostnica
134	Glisno	Nr działki 2/8	Dom kuracyjny, ob. dom mieszkalny
135	Glisno	Nr działki 2/12	Dom wóldarza z podwórza wschodniego, ob. dom mieszkalny
136	Glisno	Nr działki 2/28	Stodoła z zespołu folwarcznego
137	Glisno	Nr działki 2/28	Chlewnia z zespołu folwarcznego
138	Glisno	Nr działki 2/28	Obora z zespołu folwarcznego
139	Glisno	Nr działki 2/28	Stajnia z zespołu folwarcznego
140	Glisno	Nr działki 2/28	Gorzelnia z zespołu folwarcznego
141	Glisno	Nr działki 2/9	Stodoła z podwórza wschodniego, d. pensjonatu
142	Glisno	Nr działki 2/10 i 2/15	Stajnie i kuźnia z podwórza wschodniego, dawnego pensjonatu, ob. OSP i magazyny
143	Glisno	Nr budynku 122/9	Dom ogrodnika i oranżeria
144	Glisno	Nr budynku 1	Dom mieszkalny
145	Glisno	Nr budynku 2	Dom mieszkalny
146	Glisno	Nr budynku 3	Dom mieszkalny
147	Glisno	Nr budynku 5	Dom mieszkalny
148	Glisno	Nr budynku 6	Dom mieszkalny
149	Glisno	Nr budynku 7	Dom mieszkalny
150	Glisno	Nr budynku 8	Dom mieszkalny
151	Glisno	Nr budynku 9	Dom mieszkalny
152	Glisno	Nr budynku 12	Dom mieszkalny
153	Glisno	Nr budynku 16	Dom mieszkalny
154	Glisno	Nr budynku 18	Dom mieszkalny
155	Glisno	Nr budynku 19	Dom mieszkalny
156	Glisno	Nr budynku 23	Szkoła ob. dom mieszkalny
157	Glisno	Nr budynku 30	Dom mieszkalny
158	Glisno	Nr budynku 39	Dom mieszkalny
159	Glisno	Nr budynku 40	Dom mieszkalny
160	Glisno	Nr budynku 41	Dom parafialny ewangelicki, ob. dom mieszkalny

161	Glisno	Nr budynku 45	Dom mieszkalny
162	Glisno	Nr budynku 47	Dom mieszkalny
163	Glisno	Nr budynku 50	Dom mieszkalny
164	Glisno	Nr budynku 52	Dom mieszkalny
165	Glisno	Nr budynku 71	Dom mieszkalny
166	Glisno	Nr budynku 75	Dom mieszkalny
167	Glisno	Nr budynku 90	Dom mieszkalny
168	Glisno	Nr budynku 92	Dom mieszkalny
169	Glisno	Nr budynku 93	Dom mieszkalny
170	Glisno	Nr budynku 102	Dom mieszkalny
171	Glisno	Nr budynku 104	Dom mieszkalny
172	Glisno	Nr budynku 107A	Dom mieszkalny
173	Glisno	Nr budynku 114	Dom mieszkalny
174	Glisno	Nr budynku 116	Dom mieszkalny
175	Glisno	Nr budynku 117	Dom mieszkalny
176	Glisno	Nr budynku 125	Dom mieszkalny
177	Glisno	Nr działki 213	Cmentarz przykościelny
178	Glisno	Nr działki 249	Cmentarz komunalny
JARNATÓW			
179	Układ ruralistyczny wsi		Układ ruralistyczny wsi Jarnatów przed 1945 r. Arensdorf
180	Jarnatów		Kościół ewangelicki, ob. rzym. - kat. fil. pw. MB Szkaplerznej
181	Jarnatów		Cmentarz katolicki (nowy)
182	Jarnatów		Zespół pałacowy: - pałac - park, - kordegarda - brama wjazdowa
183	Jarnatów	Nr działki 10/24	Obora na folwarku
184	Jarnatów	Nr działki 10/24	Stodoła na folwarku
185	Jarnatów	Nr działki 10/24	Kuźnia na folwarku
186	Jarnatów	Nr działki 10/24	Gorzelnia na folwarku
187	Jarnatów	Nr działki 10/24	Magazyn koło gorzelnia na folwarku
188	Jarnatów	Nr działki 10/24	Budynek gospodarczy obok spichlerza
189	Jarnatów	Nr działki 10/24	Spichlerz na folwarku
190	Jarnatów	Nr działki 75/4 i 177	Budynek gospodarczy
191	Jarnatów	Nr budynku 4	Dom mieszkalny
192	Jarnatów	Nr budynku 7	Dom mieszkalny
193	Jarnatów	Nr budynku 9	Dom mieszkalny
194	Jarnatów	Nr działki 81/3	Budynek gospodarczy
195	Jarnatów	Nr budynku 20	Dom mieszkalny
196	Jarnatów	Nr budynku 28	Dom mieszkalny

197	Jarnatów	Nr budynku 29	Sala wiejska
198	Jarnatów	Nr budynku 31	Dom mieszkalny
199	Jarnatów	Nr budynku 37/1	Czworak, dom mieszkalny
200	Jarnatów	Nr budynku 37/3	Czworak, dom mieszkalny
201	Jarnatów	Nr budynku 37/4	Czworak, dom mieszkalny
202	Jarnatów	Nr budynku 37/5	Czworak, dom mieszkalny
203	Jarnatów	Nr budynku 37/11	Czworak, dom mieszkalny
204	Jarnatów	Nr działki 90/1 i 89	Cmentarz przykościelny
205	Jarnatów	Nr działki 4298/3	Cmentarz ewangelicki
206	Jarnatów	Nr działki 126/1	Mauzoleum rodziny Sommingen
SOBIERAJ			
207	Sobieraj - folwark	Nr działek 1/22, 3/21, 1/8, 1/12, 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/9	Folwark - Sobieraj do 1945 r. Volwerk Theuer
INNE			
208	Połowa drogi Lubniewice - Jarnatów	Nr działki 5293	Wiadukt kolejowy

*Obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

5.5. Zabytki archeologiczne w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Lubniewice. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych nie uda się zidentyfikować nowych śladów osadniczych.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwi uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej

ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie gminy Lubniewice zlokalizowanych jest 100 obiektów archeologicznych (Tabela nr 3) ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Wśród stanowisk archeologicznych 14 obiektów wpisanych jest do rejestru zabytków. Gmina Lubniewice nie posiada opracowanych kart gminnej ewidencji zabytków dla stanowisk archeologicznych.

Tabela nr 3. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Lubniewice

LP.	AZP	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NR STANOWISKA NA OBSZARZE	TYP STANOWISKA	CHRONOLOGIA
1	48-11	Rogi	1	36	osada/ślad osadniczy	WŚ/ MN, NOW
2	48-11	Rogi	2	37	ślad osadniczy	ST
3	48-11	Rogi	3	38	ślad osadniczy	ST, NOW
4	48-11	Rogi	4	39	ślad osadniczy	ST
5	49-11	Jarnatów	12	2	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	WŚ/XV-XVIII w.
6	49-11	Jarnatów	13	3	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	EK, PŚ/XVI-XVIII w.
7	49-11	Jarnatów	-	4	?	Kł- Ha
8	49-11	Duża Wyspa	9	1	grodzisko/osada przyrodowa/ślad osadniczy	X-XII w/ X-XII w./ XIII-XIV w.
9	49-12	Lubniewice	16	19	osada?	Kł, ŚR
10	49-12	Lubniewice	17	18	osada	Kł (V OEB-Ha)
11	49-12	Lubniewice	18	3	osada, punkt osadniczy	Kł?/XIII-XIV w., XVI-XVIII w.
12	49-12	Lubniewice	19	17	osada?	Kł, ŚR
13	49-12	Lubniewice	20	16	osada	Kł
14	49-12	Lubniewice	31	1	punkt osadniczy	XVI-XVIII w.
15	49-12	Lubniewice	32	2	punkt osadniczy	XV-XVII w.
16	49-12	Lubniewice	33	4	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	EK/ XVI-XVIII w.
17	49-12	Lubniewice	34	5	punkt osadniczy	XVI-XVIII w.
18	49-12	Lubniewice	35	6	punkt osadniczy	KJ (późny La - wczesny OWR)
19	49-12	Lubniewice	36	7	punkt osadniczy	XIV-XV w, XVI-XVIII w.
20	49-12	Lubniewice	37	8	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	WŚ/ XVI-XVIII w.
21	49-12	Lubniewice	38	9	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	EK/ XVI-XVIII w.

22	49-12	Lubniewice	39	15	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	WŚ, XIV-XV w./ XVI- XVIII w.
23	49-12	Rogi	5	10	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	EK, PR?, NOW
24	49-12	Rogi	6	11	punkt osadniczy	XIII-XV w.
25	49-12	Lubniewice	40	23	osada, miasto	WS, SR-NOW
26	50-11	Lubniewice	8	19	ślad osadniczy	KŁ?, PŚ
27	50-11	Lubniewice	15	21	ślad osadniczy	OWR, PR
28	50-11	Lubniewice	16	22	ślad osadniczy	ŚR, PR?
29	50-11	Lubniewice	14	63	osada	KŁ
30	50-11	Lubniewice	22	64	osada	M
31	50-11	Glisno	1	54	punkt osadniczy	PŚ
32	50-11	Glisno	2	55	grodzisko wklęste	WŚ
33	50-11	Glisno	3	29	punkt osadniczy	KŁ, WŚ
34	50-11	Glisno	4	30	punkt osadniczy	KŁ
35	50-11	Glisno	5	31	punkt osadniczy	N
36	50-11	Glisno	6	26	osada	KŁ- V OEB
37	50-11	Glisno	7	27	krzemienica/ cmentarzysko	M/ ?
38	50-11	Glisno	8	20	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	PR?, PŚ/WŚ - faza D-E
39	50-11	Glisno	9	23	osada/ślad osadniczy	OWR/ EK - N?, PŚ- NOW
40	50-11	Glisno	10	24	osada/ punkt osadniczy	PŚ/KŁ?
41	50-11	Glisno	11	25	osada/ślad osadniczy	PŚ/PR?
42	50-11	Glisno	12	28	osada?	OWR
43	50-11	Glisno	13	32	osada	KŁ
44	50-11	Glisno	14	33	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	EK, KŁ/ NOW
45	50-11	Glisno	15	34	ślad osadniczy	OWR, PŚ
46	50-11	Glisno	16	35	ślad osadniczy/ punkt osadniczy/ ?	N-WEB/OWR/PR?
47	50-11	Glisno	17	56	ślad osadniczy	PŚ
48	50-11	Glisno	18	57	punkt osadniczy	KŁ
49	50-11	Glisno	19	58	fragment wsi	PŚ
50	50-11	Glisno	20	59	ślad osadniczy	KŁ
51	50-11	Glisno	21	60	ślad osadniczy	KŁ?, NOW
52	50-11	Glisno	22	61	ślad osadniczy	PR?, PŚ
53	50-11	Glisno	23	62	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	NOW/OWR
54	50-11	Jarnatów	1	7	ślad osadniczy	WŚ?
55	50-11	Jarnatów	2	8	osada/ślad osadniczy	OWR/ EK
56	50-11	Jarnatów	3	9	ślad osadniczy/ ?	N?/PR?

57	50-11	Jarnatów	4	10	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	NOW/ KŁ?
58	50-11	Jarnatów	5	11	osada/ ślad osadniczy	KŁ/EK?, PŚ
59	50-11	Jarnatów	6	12	obozowisko/ślad osadniczy	M/OWR
60	50-11	Jarnatów	7	13	ślad osadniczy	EK, PR?
61	50-11	Jarnatów	8	14	osada	KŁ
62	50-11	Jarnatów	9	15	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	NSch - WEB/KŁ
63	50-11	Jarnatów	10	16	osada	KŁ
64	50-11	Jarnatów	11	17	ślad osadniczy	KŁ?
65	50-11	Lubniewice	7	18	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	PR?, PŚ/ WŚ - faza D- E?
66	50-12	Glisno	38	18	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	XI-XIII w., XIV-XV w./XVI-XVIII w.
67	50-12	Lubniewice	1	30	osada?/osada	OWR?-WŚ?/ KŁ (V OEB-Ha), ŚR
68	50-12	Lubniewice	2	23	osada?/osada	ŚR/ KŁ
69	50-12	Lubniewice	3	31	cmentarzysko?	Ha
70	50-12	Lubniewice	4	24	osada	KŁ-Ha, OWR, WŚ
71	50-12	Lubniewice	5	27	osada	KŁ
72	50-12	Lubniewice	6	12	osada/ślad osadniczy/punkt osadniczy	WŚ/KŁ? (EB-Ha?)/ XIV-XV w., XVI-XVIII w.
73	50-12	Mała Wyspa	10	19	osada palafitowa?	X-XII w.
74	50-12	Lubniewice	11	28	osada?/osada	ŚR?/KŁ
75	50-12	Lubniewice	12	29	osada?	KŁ
76	50-12	Lubniewice	13	26	osada?	KŁ (V OEB-Ha)
77	50-12	Lubniewice	15	22	osada	OWR?
78	50-12	Lubniewice	23	11	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	WŚ/ XVI-XVIII w.
79	50-12	Lubniewice	24	13	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	EK/ OWR-KL, XV-XVIII w.
80	50-12	Lubniewice	25	14	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	EB?, PŚ/XVI-XVIII w.
81	50-12	Lubniewice	26	15	punkt osadniczy	XI-XIII w., XIV-XV w., XVI-XVIII w.
82	50-12	Lubniewice	27	16	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	późny OWR-KL/ XVI-XVIII w.
83	50-12	Lubniewice	28	17	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	EK, PR?/XIV-XV w., XVI-XVIII w.
84	50-12	Lubniewice	29	20	punkt osadniczy	WEB?
85	50-12	Lubniewice	30	21	ślad osadniczy/ punkt osadniczy	WŚ/XVI-XVIII w.
86	50-12	Lubniewice	21	25	osada	KŁ, OWR, WŚ, ŚR

87	51-11	Glisno	24	4	-	OWR, PŚ
88	51-12	Glisno	25	1	śląd osadniczy	KŁ
89	51-12	Glisno	26	2	punkt osadniczy	KŁ, WŚ
90	51-12	Glisno	27	3	śląd osadniczy/ punkt osadniczy	NOW/KŁ, OWR, PR?
91	51-12	Glisno	28	4	punkt osadniczy	WŚ (faza C-D), PR?
92	51-12	Glisno	29	5	punkt osadniczy	N?
93	51-12	Glisno	30	6	śląd osadniczy	EK
94	51-12	Glisno	31	8	punkt osadniczy	KŁ
95	51-12	Glisno	32	9	punkt osadniczy	wcz. OWR
96	51-12	Glisno	33	10	osada/ ?	KŁ/ EK
97	51-12	Glisno	34	11	?	PR?
98	51-12	Glisno	35	12	osada/śląd osadniczy/ ?	OWR/ N-KPL, PŚ/PR?
99	51-12	Glisno	36	13	śląd osadniczy	KŁ
100	51-12	Glisno	37	18	punkt osadniczy/ ?	OWR/ PR?

*Obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

5.6. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

Ponadto dziedzictwo historyczne jest istotne o tyle, że wpływa na atrakcyjność turystyczną - głównie poprzez jego materialne wytwory, czyli zabytki. Co może być wykorzystane w rozwoju gminy.

5.6.1. Dziedzictwo materialne

Krajobraz kulturowy gminy ukształtowany został w oparciu o następujące uwarunkowania, mające wpływ na aktywność społeczną regionu w czasach historycznych:

- burzliwe losy pogranicza śląsko - wielkopolsko - brandenburskiego,
- lokalizacja przy ważnym szlaku handlowym,
- kiepskie warunki glebowe niesprzyjające rozwojowi rolnictwa,
- długa historia osadnicza sięgająca epoki mezolitu.

Aktywność ekonomiczna regionu i pozostała działalność jego mieszkańców pozostawały i pozostają w ścisłym związku z jego walorami terenowymi i położeniem politycznym.

I. HISTORYCZNE UKŁADY PRZESTRZENNE

Zabytkowe układy przestrzenne to założenia miejskie i wiejskie zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg. Są to zarówno urbanistyczne układy miast, ruralistyczne układy wsi, także mniejsze zespoły: założenia pałacowo - folwarczne, często połączone z parkami, kościoły i cmentarze przykościelne czy inne cmentarze.

Na terenie gminy Lubniewice ochroną konserwatorską i wpisem do gminnej ewidencji zabytków objęte są m.in.: zespół urbanistyczno - krajobrazowy miasta Lubniewice z osiedlami Świerczów i Trzcince oraz układy ruralistyczne wsi Glisno, Jarnatów i Rogi.

Układ urbanistyczny, Lubniewice²

Miasto, ukształtowane w XIV i XV w., zlokalizowane jest na wąskim przesmyku między jeziorami i ma kształt wrzeciona. Historyczna zabudowa skoncentrowana jest wzdłuż dwóch równoległych ulic. Centralną część zajął obszerny prostokątny Rynek, w którego zach. części usytuowany jest kościół wraz z cmentarzem przykościelnym. Po wsch. stronie kościoła istniała najprawdopodobniej zabudowa z nim związana: mieszkanie proboszcza i zapewne szkoła. Siedziba rodziny von Waldow, wzniesiona już w XIV w, usytuowana była najprawdopodobniej na miejscu zachowanego do dziś zamku, którego mury zbudowano od podstaw na początku XIX w.

W pñ. - zach. części miasta, po obu stronach zatoki jeziora Lubiąż, znajduje się założenie pałacowo - parkowe obejmujące „Stary Zamek” i „Nowy Zamek” w otoczeniu parku krajobrazowego. Do dziś istnieje połączenie obu rezydencji przez drewniany most, przecinający zatokę jeziora.

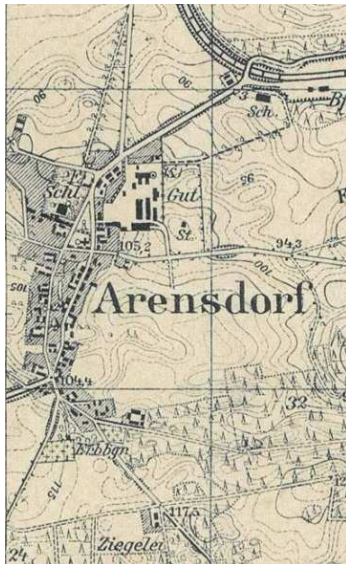
² T. Witkowska, Zamki, dwory i pałace województwa lubuskiego, źródło:
<http://www.lwkz.pl/monument/show/id/491/letter/l/location/18>

Rys. 1. Mastischblätt, 1937 r., źródło: http://mapy.amzp.pl/tk25_list.cgi?show=3457;sort=w

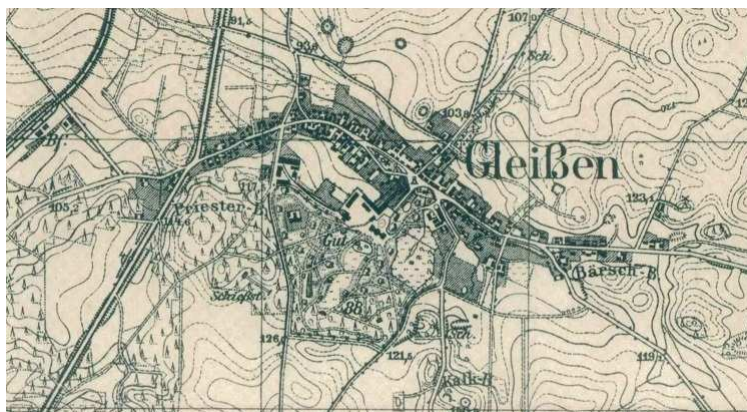
Układy ruralistyczne wsi

Jarnatów - wieś ma kształt regularnej owalnicy, zorientowanej na osi płn. - pód., powstały w XIII w., czytelny w układzie dróg. W płn. części nawsia (owalnego placu między ulicami wiejskimi) zlokalizowany jest kościół z dawnym cmentarzem przykościelnym. W płn. części wsi znajduje się założenie folwarczne z pałacem i parkiem, rozlokowane po obu stronach zbiegu dróg. Cmentarz zlokalizowany jest na pód. obrzeżu wsi.

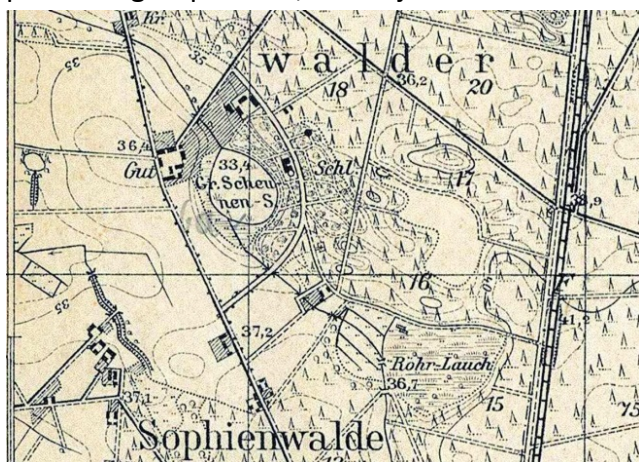
Rys. 2. Mastischblätt, 1937 r., źródło: http://mapy.amzp.pl/tk25_list.cgi?show=3457;sort=w

Glisno - ulicowo - placowy układ wsi zarysowany został w 2 poł. XIII w. Na przestrzeni wieków wieś rozbudowała się o nowe drogi i przekształciła się w wielodrożnicę. Na niewielkim owalnym placu w centrum wsi zlokalizowany jest kościół.

Rys. 3. Mastischblätt, 1937 r., źródło: http://mapy.amzp.pl/tk25_list.cgi?show=3457;sort=w

Rogi - niewielka rozproszona wieś, rozwinięta z folwarku założonego w 1773 r. i założenia pałacowego z parkiem, wokół jeziora.

Rys. 4. Mastischblätt, 1937 r., źródło: http://mapy.amzp.pl/tk25_list.cgi?show=3457;sort=w

II. ZESPOŁY ZABUDOWY REZYDENCJONALNEJ

Zespół pałacowy z parkiem, Lubniewice³

W obrębie zespołu znajdują się dwie części: „Stary Zamek” (1793 r.) i otaczający go park (pocz. XIX w.) oraz znacznie bardziej rozległa część, założona przy „Nowym Zamku” (1909 - 1911). Obie części założenia, o pow. ok. 6 ha, są od siebie oddzielone wodami jeziora Lubiąż i skomunikowane drewnianym pomostem. Na terenie zespołu zachowane są budynki bażanciarni (pocz. XX w.) i kordegardy (1910 r.), altana, ob. budynek mieszkalny (1909 r.), stajnie (pocz. XX w.) i brama wjazdowa do parku (po 1910 r.).

„Stary Zamek” usytuowany jest na płd. - zach. od brzegu jeziora. Budynek posadowiono na wysokiej skarpie, zabezpieczonej murem oporowym wzdłuż drogi. Za rezydencją, po jej płn. i płn. - zach. stronie, rozciąga się park założony na terenie łagodnego stoku, lekko opadającego w stronę jeziora. Zach. granicę założenia wyznacza kamienny mur, od płn. - brzeg jeziora, zaś od płd. i wsch. - ciągi komunikacyjne. Wjazd na dziedziniec reprezentacyjny prowadzi przez bramę od strony wsch., zlokalizowaną na wysokości elewacji szczytowej. Ta część założenia miała charakter honorowego podjazdu z ozdobnym klombem pośrodku. Malowniczy krajobraz tej części parku upiększa rzeczka Lubna, przepływająca z płn. od jeziora Lubiąż na płd. do jeziora Krajnik.

³ B. Skaziński, Zabytkowe parki województwa lubuskiego, źródło: <http://www.lwkz.pl/monument/show/id/806/letter/L/location/18>

Po zach. stronie pałacu przejście nad rzeczką prowadziło przez kamienny mostek w stronę parku i dalej do furty w murze, wiodącej do miasteczka. Po półn. stronie pałacu otwierała się oś widokowa na jezioro poprzez obszerną, wydłużoną polanę, z okrągłym gazonem na osi tarasu. W parku zachowała się dawna bażanciarnia. Z pałacu do jeziora przejście zapewniały dwie równoległe ścieżki spacerowe, wytyczone na obrzeżu polany widokowej w układzie półn. - półd. W zach. części parku, za rzeczką, układ dróg tworzył kształt dwóch półkolistych łuków. Ścieżki parkowe schodząc w dół, łączyły się z aleją w formie promenady wzdłuż brzegu jeziora.

Drzewostan parku tworzy luźne grupy wypełniające wnętrza polan i fragmentarycznie zachowane nasadzenia alejowe wzdłuż dróg spacerowych. Przeważają gatunki rodzime, takie jak: klon zwyczajny, wiąz szypułkowy, grab pospolity, dąb szypułkowy. Brzeg jeziora i rzeczki porastają zwarte grupy olszy czarnej.

Równocześnie z budową nowej rezydencji zwanej „Nowym Zamkiem” w latach 1909 - 1911, po półn. stronie zatoki jeziora Lubiąż, zakomponowano park w typie krajobrazowym, którego autorstwo przypisuje się Georgowi Potente (1876 - 1945). Tę część parku założono w miejscu dawnych ogrodów.

Do założenia pałacowo-parkowego prowadzą dwa wjazdy: od wsch., przez kordegardę i od półn. - ulicą Zamkową. „Nowy Zamek” od frontu, zwróconego w kierunku półn., poprzedzony jest dziedzińcem honorowym. Od strony elewacji tylnej znajduje się rozległy taras, z którego otwiera się widok na jezioro. Z tarasu wiedzie zejście schodami w stronę ozdobnej studni, stojącej przy brzegu jeziora. Przy zamku zachowały się ozdobne elementy rzeźb i małej architektury w postaci kamiennych waz, figur, ławek, obelisków oraz innych elementów dekoracyjnych. Od strony tarasu założenie urozmaicała różnorodna i dekoracyjna roślinność.

Komunikację w parku zapewnia dobrze rozwinięta sieć utwardzonych dróg i ścieżek spacerowych o długim i łagodnym przebiegu. Kompozycja parku wyróżnia się interesującym drzewostanem, który wypełnia wnętrza polan pomiędzy wytyczonymi drogami parkowymi. Oprócz gatunków rodzimych, takich jak: dąb, akacja, klon, sosna i kasztanowiec występują tu również: dąb burgundzki, piramidalny, perełkowiec japoński, kłęk, jodła balsamiczna i grab dębolistny - pomnik przyrody. Znajduje się również wiele elementów małej architektury.

Do dziś istnieje połączenie obu rezydencji - „Nowego” i „Starego Zamku” - przez drewniany most, przecinający zatokę jeziora.

Układ przestrzenny założenia parkowego zachował się w pierwotnych granicach. Najbliższe otoczenie rezydencji w latach powojennych zostało częściowo przekomponowane i utraciło swój reprezentacyjny charakter. W części parku przy „Nowym Zamku” wprowadzono współczesną zabudowę, dewaloryzując tym samym kompozycję założenia. W ostatnich latach teren parku został uporządkowany i poddany wstępnym zabiegom pielęgnacyjnym.

Zespół pałacowo - folwarczny z parkiem, Glisno⁴

Zespół obejmuje park krajobrazowy o pow. 17,40 ha - z XVIII w., z wieloma pomnikami przyrody, barokowy pałac, oficynę murowaną (XIX w.), oficynę pałacową (poł. XIX w.), kaplicę grobową - mauzoleum Wartenbergów (po 1857 r.), sztuczną ruinę oraz budynki gospodarcze (1862 r.): stodołę, chlewnię, stajnie oraz gorzelnię (XIX w.).

Zespół znajduje się w pód. - zach. części wsi, folwark - na póln. - zach. od drogi prowadzącej do pałacu od strony wsi. Park zlokalizowano za pałacem, od pód. - zach. Z czasem historyczny układ kompozycyjny zespołu został częściowo zniekształcony, zasypano m.in. staw położony w obrębie polany parkowej, przy elewacji tylnej pałacu. W 1973 r. zlikwidowano mauzoleum rodu von der Marwitz.

Park ma charakter parku krajobrazowego z elementami barokowymi oraz pozostałościami romantycznej architektury ogrodowej. Centralna część rozplanowana jest osiowo. Od strony póln., na osi pałacu - aleja wjazdowa oraz dziedziniec honorowy z podjazdem do pałacu. Pierwotnie dziedziniec honorowy flankowały dwie oficyny: wsch. z poł. XIX w. i zach. z k. XIX w. Przed frontowym tarasem pałacowym ustawione zostały barokowe figury oraz neobarokowa fontanna pośrodku dziedzińca. Obecnie dziedziniec przypałacowy jest wygrodzony.

Od strony elewacji tylnej pałacu rozciąga się obszerna polana widokowa (trakt trawiasty), w obrębie której znajdował się dawniej staw o nieregularnej linii brzegowej. Na zamknięciu osi widokowej za pałacem, na wzgórzu, znajduje się romantyczna ruina z basztą.

Pód. i wsch. część parku posiada swobodny układ kompozycyjny, który tworzą masywy drzewostanu o charakterze leśnym, trawiaste polny, stawy oraz obrzeża strugi. Wsch. część założenia wypełnia obszerna łąka, którą otacza zwarty masyw drzew ze stawem parkowym, połączonym z przepływającą strugą. W pód. - wsch. części założenia znajduje się neogotyckie mauzoleum rodziny von Wartenberg z rodowymi herbami w szczycie fasady oraz częściowo zachowane fragmenty dawnego mostu ogrodowego.

Na wsch. od mauzoleum wiedzie stara aleja bukowa w kierunku pałacu. Przebieg dróg oraz alei parkowych wpisuje się w naturalną topografię terenu, tworząc rozbudowaną sieć o nieregularnym rozplanowaniu.

Drzewostan parku ma charakter leśny, cechuje go duże zagęszczenie, warstwowa budowa oraz naturalne runo leśne. W obrębie parku wyróżniono 66 gatunków drzew oraz krzewów, w tym 34 gatunki drzew liściastych oraz 9 gatunków drzew iglastych. Strukturę drzewostanu najliczniej budują takie gatunki, jak buk pospolity, dąb bezszypułkowy i szypułkowy, lipa drobnolistna i szerokolistna, olsza czarna, kasztanowiec zwyczajny, robinia biała, klon zwyczajny i jawor, jesion wyniosły, wiąz górski. Z drzew iglastych występują takie gatunki, jak świerk pospolity, żywotnik olbrzymi i zachodni, sosna pospolita, sosna czarna, sosna wejmutka, daglezja zielona, jodła pospolita, modrzew europejski. Wiek najstarszych drzew wynosi od 179 do 190 lat, młodszych 40 - 70 lat.

Do czasów obecnych zachował się XVIII-wieczny układ kompozycyjny parku z czytelnymi, poszczególnymi elementami założenia oraz pozostałościami architektury

⁴ B. Skaziński, Zabytkowe parki województwa lubuskiego;
źródło: <http://www.lwzk.pl/monument/show/id/770/letter/G/location/93>

ogrodowej i barokowych rzeźb. Na terenie parku w części przypałacowej odtworzono oś widokową i uczyniono przebieg poszczególnych alejek.

Założenie pałacowo - folwarczne z parkiem, Jarnatów⁵

Zespół składa się z pałacu (XVIII - XX w.), parku (poł. XIX w.), kordegardy i bramy wjazdowej (k. XIX w.) oraz budynków folwarcznych (k. XIX w.): obora, stodoła, gorzelnia i kuźnia.

Założenie folwarczne z pałacem i parkiem znajduje się w ptn. - zach. części wsi, przy głównej drodze wiejskiej. Park został założony w bezpośrednim otoczeniu rezydencji i drogi dojazdowej do pałacu, którą otacza od wsch., ptn. i zach. Po przeciwnej stronie drogi, zlokalizowany jest zespół zabudowy folwarcznej. W kompozycji założenia prócz pałacu z parkiem, wyodrębnić można powiązane kompozycyjne z parkiem dwie aleje, przebiegające wzdłuż dróg w kierunku ptn. do Jeziora Miechowskiego i sad z ogrodem użytkowym. W sąsiedztwie zespołu znajduje się historyczna i wtórnie wprowadzona zabudowa mieszkalna.

Główny element kompozycji parku stanowi obszerna trawiasta polana z pałacem pośrodku, otoczona starodrzewem od strony wsch. i ptn. Po zach. stronie elewacji ogrodowej, poniżej skarpy, schodzącej w dół od pałacu, wokół dawnego „gabinetu ogrodowego”, rozciąga się podwójny szpaler lipowy. W ptn. - zach. narożniku parku - fragment grobowca rodowego z odchodzącymi dwiema alejami: grabową i głogową. Przedłużenie kompozycji tworzą dwie aleje: zabytkowa aleja dębowa oraz aleja klonowa, biegnąca na przedłużeniu wsch. granicy założenia.

Drzewostan zróżnicowany. Najstarsze okazy drzew liczą od 180 do 220 lat. Zasadnicza część drzew rośnie w układzie swobodnym w obrębie polan i wewnątrz parkowych. Zwarty drzewostan na obrzeżu granic parku, pełni zarazem rolę izolacyjną. Na fragmentach głównych alei w parku zachowały się szpalery oraz żywopłoty drzew, dawniej formowane i przycinane. Pośród nich na uwagę zasługują: szpaler lipowy za pałacem, szpaler grabowy i głogowy - przy drogach dochodzących do mauzoleum. Przy wjeździe do pałacu rosną dwa wiekowe dęby oraz dwa kasztanowce. Przeważa drzewostan liściasty: robinia akacyjowa, brzoza brodawkowata, kasztanowiec biały, buk pospolity, grab pospolity, głóg szkarłatny, lipa drobnolistna i szerokolistna, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, dąb czerwony, klon pospolity i jawor, oraz wiąz szypułkowy i górski. Kompozycję zieleni urozmaicają pojedyncze drzewa iglaste, rosnące w pobliżu pałacu, takie jak: daglezja zielona, jodła pospolita, świerk pospolity oraz skupiska cisu pospolitego, wypełniającego poszycie parku.

Zachowała się kompozycja założenia wraz z układem głównych dróg parkowych, fragmenty historycznych szpalerów i alei. Pierwotny charakter parku w otoczeniu pałacu uległ zatarciu. Cały obszar założenia sukcesywnie zarasta i wymaga prac pielęgnacyjno-rewaloryzacyjnych wraz z zabezpieczeniem pozostałości grobowca rodowego.

⁵ T. Witkowska, Zamki, dwory i pałace województwa lubuskiego, źródło: <http://www.lwkz.pl/monument/show/id/448/letter/J/location/106> i M. Witka, Zabytkowe parki województwa lubuskiego, źródło: <http://www.lwkz.pl/monument/show/id/781/letter/J/location/106>

Zespół pałacowo - folwarczny z parkiem, Rogi

Zespół składa się z budynków: pałac (1909 - 1913), rządówka, oficyna mieszkalna, stajnia, budynek inwentarski (pocz. XX w.), inne zabudowania oraz parku pałacowego (1909 - 1913)

Założenie zlokalizowane jest w pobliżu wsi Rogi, w kompleksie leśnym. Pałac zajmuje płd. - wsch. kraniec założenia folwarcznego. Od płd. i wsch. otoczony jest parkiem krajobrazowym, który założono wykorzystując zróżnicowane gatunkowo zadrzewienie pobliskiego lasu. Od strony kolonii w Rogach prowadzi aleja dojazdowa obsadzona starodrzewem dębowym.

Inne zespoły w gminie:

- folwark w Suszycach z ogrodem dworskim (dom mieszkalny i gospodarczo - inwentarski, wozownia i stajnia koni roboczych, wozownia, stajnia, obora, spichlerz, stodoła) 1 poł. XIX w. - pocz. XX w.
- folwark Trzcienie (rządówka, dwa czworaki, obora i stajnia), pocz. XX. - 1 ćw. XX w.
- folwark Sobieraj - 4 ćw. XIX w.

III. CMENTARZE

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

Tabela nr 4. Wykaz cmentarzy i miejsc pocmentarnych na terenie gminy

MIEJSCOWOŚĆ, ADRES	DATOWANIE/ WYZNANIE/STATUS	OPIS
Lubniewice ul. Świerczewskiego	Cmentarz ewangelicki, ob. komunalny czynny Pocz. XX w.	Na planie prostokąta, otoczony ażurowym ogrodzeniem betonowym, z nasadzeniami drzew na obrzeżu. Nagrobek Jadwigi Woźniakowskiej (29.01.1909 - 29.10.1966) - uczestniczki pierwszego oddziału partyzanckiego majora Hubala.
Lubniewice na terenie ob. Parku Europejskiego	Miejsce pocmentarne, cm. ewangelicki nieczynny Poł. XIX w.	Porośnięty drzewami teren w płd. - wsch. części miasta. Pamiątkowy głaz z inskrypcją inskrypcję w językach polskim i niemieckim: „Chrystus jest naszym pokojem”.
Lubniewice, wokół kościoła, ul. Krótka	Cmentarz przykościelny XVI w.	Zbliżony do kwadratu teren z kościołem pośrodku, otoczony niskim kamiennym murkiem; w płn. narożu - plebania. Teren zagospodarowany ścieżkami (kostka brukowa i betonowa), nasadzeniami drzew i krzewów oraz trawnikami.
Rogi, w sąsiedztwie leśniczówki	Cmentarz ewangelicki Poł. XIX w.	Pozostałości kwater, pojedyncze nagrobki; teren zarośnięty samosiejkami drzew i krzewów.

	nieczynny	
Rogi, park pałacowy	Cmentarz rodowy Pocz. XX w.	-
Glisno, przy głównej drodze wiejskiej	Cmentarz komunalny ok. poł. XIX w.	Trapezowaty teren, otoczony siatką na betonowych słupach; w części pld. kilka drzew; większość terenu obsiana trawą
Glisno Centrum wsi	Cmentarz przykościelny Po 1837 r.	Na owalnym, otwartym terenie z kościołem pośrodku. Teren zagospodarowany trawnikami, żywopłotem i alejką do kościoła, wyłożoną kostką bet., od pñ. - wsch. konturowany ciekim wodnym
Glisno Płd. - wsch. część parku	Mauzoleum Wartenbergów Po 1857 r.	Neogotycka budowla kamienna z ostrołuczny wejściem w profilowanym portalu, ujętym parą słupów. Nad portalem para tarcz herbowych.
Jarnatów Na pld. od wsi	Ewangelicki cmentarz, ob. komunalny Pocz. XX w.	Na rzucie prostokąta, przecięty alejką, groby w większości zlokalizowane po pld. stronie; dookoła drzewa.
Jarnatów	Cmentarz przykościelny Po 1770 r.	Prostokątny teren częściowo otoczony kwaterami siatki, z kościołem pośrodku. Dookoła żywopłot i trawnik.
Jarnatów Na wzgórzu, przy drodze do Sobieraja, na wysokości domu nr 13	Mauzoleum rodziny Tholuch. 1895 r.	W kształcie otwartej rotundy: półkopia wsparta na doryckich kolumnach. Zdewastowany, komora grobowa otwarta, resztki trumien.

IV. HISTORYCZNE OBIEKTY BUDOWLANE

Rezydencje:

„Stary Zamek” Lubniewice

Wzniesiony w miejscu „Czerwonego Zamku” w latach 1793 - 1812 przy wykorzystaniu murów wcześniejszej budowli. Przebudowany w XIX w., po częściowych zniszczeniach w 1846 r. Po II wojnie - szkoła, potem ośrodek wypoczynkowy, w latach 1991 - 1997 dzierżawiony, w latach 1997 - 2004 remontowany z przeznaczeniem na Centrum Rehabilitacji Medycznej i Społecznej oraz Centrum Spotkań Młodzieży Niepełnosprawnej. Późniejszy właściciel - firma „Centrum Zamek” - podjął kolejny remont.

Budynek neoklasycystyczny, murowany z cegły na kamienne - ceglanych fundamentach. Wzniesiony na rzucie wydłużonego prostokąta, dwukondygnacyjny, nakryty dachem naczółkowym. Dłuższe elewacje symetryczne, dziewięcioosiowe, z trójosiowym pseudoryzalitem na osi, w którym znajduje się wejście do sali balowej - od strony parku. Fasada - elewacja szczytowa - z trójkondygnacyjnym ryzalitem, poprzedzonym kolumnowym gankiem, zwieńczonym konchą balkonową - na drugiej kondygnacji. Ściany boczne ryzalitu na parterze, z ośmiopolowymi oknami - boniowane, w wyższych kondygnacjach zdobione parami pilastrów kolumnowych ujmujących otwory okienne.

Wnętrze dwutraktowe z dwiema klatkami schodowymi w narożnikach pñ. - wsch. i pld. - zach. Pomieszczenia reprezentacyjne znajdują się od strony parku.

Adaptacja budynku na ośrodek wypoczynkowy w latach 60. XX w. spowodowała wprowadzenie licznych zmian wewnątrz: m.in. wydzielenie nowych pomieszczeń sypialnych i wytyczenie nowego korytarza wzdłuż osi.

„Nowy Zamek” Lubniewice

Wybudowany dla Carla Friedricha Ernsta Eduarda von Waldow - Reitzenstein i jego żony Johanny, która miała duży wpływ na kształt i wystrój pałacu. Miała to być skromna willa w stylu angielskim, nie wyróżniająca się z zabudowań miasteczka.

Pałac neorenesansowy, wzniesiony w latach 1909 - 1911, wg projektu berlińskich architektów: A. Dinklage, E. Paulusa i O. Lilloe. Po II wojnie światowej obiekt mieścił szkołę z internatem dla sierot po zamordowanych nauczycielach, od 1949 r. zaadaptowany na ośrodek wczasowy. Po pożarze w l. 60. XX w. przeprowadzono remont generalny, m.in.: nowe podziały wnętrza, przebudowa pomieszczeń sanitarnych i częściowa wymiana instalacji. Zmiany nie zatępiły pierwotnego charakteru obiektu. „Nowy Zamek”, jako własność Gminy Lubniewice, dzierżawiony był przez obywatela Niemiec z Berlina. Obecnie, wraz ze „Starym Zamkiem” jest własnością firmy „Centrum Zamek”.

Budynek założony na planie zbliżonym do litery L, gdzie dwa skrzydła połączono kwadratową, wysoką wieżą nakrytą hełmem. Dwukondygnacyjny, podpiwniczony, z użytkowym poddaszem, przykryty jest wysokim dwuspadowym dachem z licznymi facjatkami. Bryła rozczłonkowana ryzalitami i wykuszami. Wejście główne w elewacji frontowej umieszczone w dwukondygnacyjnym ryzalicie zdobionym neorenesansowym portalem, zwieńczonym tarczą herbową von Waldow i datą 1909. Przy wejściu od strony wsch. - wieża z klatką schodową, a od strony zach., w przyziemiu - podcień wsparty na czterech kolumnach doryckich i łukach arkadowych, zamknięty tarasem. U podstawy wieży również podcień wsparty na trzech kolumnach. Elewacje szczytowe zwieńczone zostały neorenesansowymi wolutami.

Wnętrze dwutraktowe - w skrzydle zach. oraz dwuipółtraktowe z wewnętrznym korytarzem - we wsch. We wnętrzach zachował się oryginalny wystrój i wyposażenie, w tym freski, marmurowe okładziny, złocenia i sztukaterie. Zachowane jadalnie ze sztukateriami i boazerią, biblioteka, sala myśliwska i czytelnia z kominkami, piecami i antycznymi meblami oraz turecka łazienka.

Pałac, Glisno⁶

Wzniesiony w latach 1790 - 1793, późnobarokowy, w l. 30. XIX w. rozbudowany w elewacjach bocznych o dwa dwuosiowe pseudoryzalit, o wystroju architektonicznym nawiązującym do architektury pałacu. Kopułę wieńczącą centralny ryzalit zdobiła niegdyś Gwiazda Dawida. W 1856 r. adaptowany do funkcji rezydencji: zmiana formy zwieńczenia bocznych pseudoryzalitów oraz likwidacja tralkowej balustrady u podstawy kopuły ryzalitu centralnego, nowe stropy, schody, boazeria i kominki. W 1910 r. wzniesienie skrzydła nakrytego mansardowym dachem przy elewacji płn. - zach., tarasu ze schodami - przed fasadą i ryzalitu z portykiem kolumnowym, dekoracyjną balustradą i parą nisz bocznych

⁶ B. Skaziński, Zamki, dwory i pałace województwa lubuskiego, źródło: <http://www.lwkz.pl/monument/show/id/434/letter/G/location/93>

z rzeźbami w zwieńczeniu. Także wymiana pokrycia dachowego, likwidacja lukarni, nadbudowanie szczytów wolutowych nad wejściami bocznymi.

Adaptacje i remonty: 1968 - 1972: m. in. przebudowa układu pomieszczeń, rozebranie historycznych klatek schodowych i wybudowanie żelbetowych; po 1978 r.: prace zabezpieczające, budowa łazienek w parterze i w mansardzie oraz montaż boazerii w sali owalnej; lata 90. XX w. - przywrócenie pierwotnego charakteru sali balowej.

Obecny kształt pałacu jest wynikiem kilku faz budowlanych. Budynek murowany z cegły, tynkowany, wzniesiony na rzucie wydłużonego prostokąta, parterowy, częściowo podpiwniczony. Dach mansardowy z lukarnami ujętymi w spływy wolutowe i z wystawkami okiennymi. Na osi pałacu owalna sala nakryta kopułowo, w elewacjach akcentowana ryzalitami. Od frontu poprzedzona schodami i prostokątnym tarasem, od strony elewacji tylnej - schodami i portykiem kolumnowym. Elewacje rozczłonkowane wejściami, otworami okiennymi, gzymsem cokołowym i koronującym oraz boniowaniem.

Z pierwotnego układu wewnątrz pozostała sala owalna o wysokości dwóch kondygnacji.

Architektura pałacu powstała pod wpływem inspiracji z letniej rezydencji Fryderyka Wielkiego - Sanssouci w Poczdamie.

Pałac, Jarnatów⁷

Pałac wzniesiony na przełomie XVII/XVIII w. - zapewne korpus dzisiejszego budynku: prostokątny na osi płn. - pód., równoległy do ulicy. Rozbudowa i modernizacja w I. 20. XX w.: powstało skrzydło płn. - zach., ryzalit, wieża, oranżeria oraz wystawki w dachu. Rezydencja o cechach neorenesansowych i romantycznych.

Po II wojnie światowej własność PGR, w latach 60. XX w. adaptacja na ośrodek kolonijny, 1981 r. - dalsze prace adaptacyjne do funkcji szkoleniowo - wypoczynkowej, przerwane, obiekt zamknięto.

Budynek dwukondygnacyjny, podpiwniczony, z mieszkalnym poddaszem. Skrzydło płn. - zach. funkcjonalnie i architektonicznie zespolone z korpusem głównym. Rozczłonkowana bryła nakryta dwoma dachami czterospadowymi z licznymi wystawkami i lukarnami. Fasada - elewacja wsch. - dziewięcioosiowa z centralnym ryzalitem z przedsionkiem i schodami; narożniki flankowane siedmioboczną oranżerią - od pód. i wieżą na rzucie koła - od płn.

Elewacja płn. - zach. ze skrzydłem, ośmioosiowa z parterowym ryzalitem o zaokrąglonej linii i zadaszonym tarasem, wspartym na kolumnach w porządku doryckim. W pód. elewacji skrzydła sześcioboczna klatka schodowa, nakryta dachem ostrosłupowym. W elewacjach pałacowych widoczne cechy neorenesansowe oraz szczególnie - w skrzydle płn. - zach. i oranżerii - modernistyczne.

⁷ T. Witkowska, Zamki, dwory i pałace województwa lubuskiego, źródło: <http://www.lwzk.pl/monument/show/id/448/letter/j/location/106>

Pałac, Rogi⁸

Wzniesiony w latach 1906 - 1913, jako letnia rezydencja lub zameczek myśliwski. Budynek eklektyczny, z elementami neoromańskimi i neorenesansowymi, nawiązujący do typu XIX -wiecznej rezydencji romantycznej z wieżą widokową.

W 1946 r. w pałacu organizowano kursy dla drwali, w latach 1947 - 1952 ośrodek wczasowy. W latach 1952 - 1976 własność Technikum Leśnego, następnie mieściło się tutaj prewentorium oraz dom pomocy społecznej dla dzieci upośledzonych. Od 1976 r. pełnił funkcję ośrodka szkoleniowo-wypoczynkowego Urzędu Wojewódzkiego i następnie Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. Remont generalny w latach 1978 - 1979.

Budynek dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem, nakryty czterosadowym dachem. Bryła rozczłonkowana wydanymi ryzalitami zamkniętymi różnokształtnymi szczytami, wieżyczkami, balkonami i lukarnami, z dominantą architektoniczną w postaci pięciokondygnacyjnej wieży - w płd. - wsch. narożniku, nakrytej wysokim dachem namiotowym. Oryginalny wystrój zachowany w pomieszczeniach parteru i większości sal piętra - głównie boazerie i sztukaterie stropów. Pomieszczenia reprezentacyjne (dawna sala balowa, dawny salon ogrodowy oraz ogromny reprezentacyjny hol) usytuowane są w trakcie zach. oraz w części ptn. pałacu.

V. KOŚCIOŁY

Kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej, Lubniewice

2 poł. XIV w., 1664 r. - odbudowa po pożarze w 1648 r., 1882 r. - wieża neogotycka, obecne wyposażenie z XVII/XVIII w. Do 1945 r. ewangelicki, potem katolicki.

Kościół orientowany, na rzucie prostokąta, z węższym, półkolistym prezbiterium, nakryty trójspadowym, od wsch. przechodzącym dachem w wielospadowy dach nad prezbiterium. Ściany murowane z cegły, ujęte dwuuskokowymi szkarpami, przeprute ostrołuczными oknami. W szczycie fasady podziały z tynkowanymi blend. Neogotycka wieża odsunięta od fasady, ujęta parą prostokątnych, płasko nakrytych aneksów, wzniesiona na rzucie kwadratu, w górnych kondygnacjach wieloboczna, zwieńczona ostrosłupowym hełmem. Naroża ujęte wielouskokowymi szkarpami ze sterczynami w zwieńczeniu, ściany przeprute ostrołuczными oknami z maswerkami, dekorowane ceglanyimi fryzami.

Wnętrze hakowe, trójnawowe; nawy rozdzielone ceglanyimi filarami dźwigającymi, sklepienie krzyżowo - żebrowe.

Kościół ewangelicki, ob. katolicki pw. Serca Jezusowego, Glisno

Katolicka świątynia w Gliźnie istniała na przełomie XIII/XIV w., obecny kościół wzniesiony w 1837 r. jako ewangelicki wg proj. Krala Friedricha Schinkla, na miejscu wcześniejszego kościoła szachulcowego z 1677. W 2001 r. remont dzwonnicy, latach 2006 - 2007 remont całego kościoła. Budynek klasycystyczny.

Kościół murowany, na rzucie prostokąta, nakryty dwuspadowym dachem, z wieżą na rzucie kwadratu, zwieńczoną niskim hełmem namiotowym. Elewacje dłuższe czteroosiowe,

⁸M. Witka, Zamki, dwory i pałace województwa lubuskiego, źródło: <http://www.lwkz.pl/monument/show/id/552/letter/R/location/28>

przeprute wysokimi oknami zamkniętymi łukiem pełnym, umieszczonymi w okrągłolucznym wnękach o profilowanych archiwoltach. Na wysokości nasady archiwolt - profilowany gzyms. W narożach szerokie pilastry wspierające szeroki, płaski fryz pod okapem dachu. Wysoki parter wieży zwieńczony gzymsem i szerokim okapem. Trzy górne kondygnacje wieży węższe, rozdzielone gzymсами, w górnych kondygnacjach przeprute arkadowymi triforiami zawierającymi okna i blendy oraz tarcze zegarowe.

Wnętrze salowe przykryte drewnianym stropem, okolone emporami wspartymi na kolumnach. Pierwotnie kościół wyposażony był w ambonę ołtarzową. Zachował się klasycystyczny ołtarz i prospekt organowy.

Kościół ewangelicki, ob. katolicki pw. MB Szkaplerznej, Jarnatów

Wzniesiony w 1710 r., z drewnianą wieżyczką z 1770 r. Barokowy. W 1906 r. gruntownie remontowany.

Niewielki, murowany, tynkowany budynek na rzucie prostokąta, nakryty czterospadowym dachem z drewnianą wieżyczką zwieńczoną hełmem cebulastym rozmieszczoną niesymetrycznie, z kruchłą w fasadzie - na osi wieżyczki. Ściany przeprute dwupoziomymi oknami zamkniętymi łukiem odcinkowym, ujętymi we wspólne obramienia; okna dolne znacznie niższe. Naroża ścian boniowane w tynku. Detal architektoniczny wypracowany w tynku.

Wnętrze salowe, z emporami w formie szczątkowe - empora organowa. Zachowany barokowy ołtarz.

VI. INNE OBIEKTY

Szkoła ob. ratusz - siedziba Urzędu Gminy, Lubniewice

Murowany z cegły dwukondygnacyjny budynek z pocz. XX w. nakryty naczółkowym dachem, z wieżyczką zegarową w dachu, na osi siedmioosiowej fasady. Ściany przeprute obszernym, trójdzielnymi oknami zamkniętymi łukiem odcinkowym. Kondygnacje rozdzielone gzymsem i ceglany fryzem o tynkowanych płycinach. Nad oknami piętra gzyms nadokienny konturujący łuki okienne; pole nadokienne - do płaskiego tynkowanego fryzu na ceglanych kroksztynach - tynkowane. Wieżyczka na rzucie kwadratu, nakryta namiotowym dachem z wysuniętym okapem, w dolnej części ściany fasadowej poprzedzona trójkątnym szczytem ujętym w sterczynie, zwieńczonym sterczyną z tarczą zegara. Wnętrze szczytu tynkowane, z biforium, pod którym szeroki ażurowy fryz ceglany.

Dom mieszkalny, ob. księgarnia, Lubniewice

Parterowy budynek z ok. 1871 r., w konstrukcji ryglowej z tynkowanym wypełnieniem, w części murowany, nakryty wysokim czterospadowym dachem z lekko wysuniętym okapem. Po kapitalnym remoncie.

Pastorówka, ob. plebania, Lubniewice

Niewielki, parterowy, wysoko podpiwniczony budynek z k. XIX w., nakryty dachem naczółkowym. Na osi fasady dwukondygnacyjny pseudoryzalit, zwieńczony krenelażem. W jego ceglanej, dolnej kondygnacji zwieńczonej gzymsem i fryzem - drzwi wejściowe, w górnej - arkadowe biforium i okulus. Cokół budynku licowany kamieniem, ściany

tynkowane, detale (masywne łuki nadokienne, parapety, gzymsy o kroksztyny) oraz dolna kondygnacja ryzalitu - ceglane.

Wieża widokowa, Lubniewice

Cylindryczna budowla z 1809 r., czterokondygnacyjna, zwieńczona stożkowym dachem. Ściany w dolnych kondygnacjach kamienne, w górnych - ceglane, okna ostrołuczne.

VII. POMNIKI - MIEJSCA PAMIĘCI:

- Pomnik im. Osadników Wojskowych w Gliźnie.
- Fontanna Dobrosąsiedztwa w Lubniewicach (1994 r.), jest to pomnik dobrosąsiedzkich stosunków.
- Kamień dedykowany Michalinie Wiśtockiej w Parku Miłości im. Michaliny Wiśtockiej w Lubniewicach (2012 r.).

VIII. ZABYTKI TECHNIKI:

- Jazy na rzece Lubniewce, zbudowane między jeziorami Lubiąż i Krajnik oraz dalej, kamienne o wysokości 2,8 m, 1,5 m, i 1,0 m. Niegdyś te spiętrzenia wykorzystywane były do napędu kół młyńskich - w dawnych latach funkcjonowały przy Lubniewicach trzy młyny. Obecnie spiętrzenia wykorzystywane są do regulowania poziomu wód między ww. jeziorami;
- 2.Zespół tkalni w Świerczowie, 4 ćw. XIX w.;
- Stary młyn na osiedlu Suszyce, Lubniewice;
- Gorzelnia w Jarnatowie, k . XIX w.;
- Gorzelnia w Glisnie, 4 ćw. XIX w.;
- Wiadukt kolejowy między Lubniewicami a Jarnatowem, pocz. XX w.;
- Kolejowa wieża ciśnień w Lubniewicach, 1909 r.

5.6.2. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa. Niestety dziedzictwo niematerialne

stosunkowo od niedawna podlega ochronie prawnej, stąd z reguły, w większości gmin nie prowadzono nad nim szczegółowych badań. Podobnie jest na terenie gminy Lubniewice.

Współczesne społeczeństwo gminy Lubniewice, podobnie jak na całym terenie ziem zachodnich, jest wypadkową mieszanki etnicznej i kulturowej, powstałej w efekcie wydarzeń historycznych. Region zamieszkują ludzie wywodzący się z różnych zakątków Europy i Polski. Dzisiejsi Lubuszanie to Polacy przesiedleni z Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej, Wielkopole, którzy przyjechali tu do pracy lub w poszukiwaniu nowego miejsca do życia: Ukraińcy przemieszczeni z Rzeszowszczyzny, Żydzi, Romowie, a także Niemcy, którzy zostali tu po II wojnie światowej. W rezultacie region lubuski stał się swoistym tygłem, w którym bardzo różniące się doświadczenia, przyzwyczajenia, tradycje, kultury, religie mieszają się, wytwarzając bardzo specyficzny klimat, charakteryzujący się tolerancją, poszanowaniem, życzliwością i przyjaznym stosunkiem do innych.

Powojenna polityka państwa, zmierzająca do zatarcia różnic poszczególnych mniejszości i narzucająca jednolity narodowy charakter, nie sprzyjała pielęgnowaniu tradycji i obyczajów przywiezionych ze stron rodzinnych, prowadząc do ich unifikacji. Czytelne jest to choćby w gwarze językowej czy kultywowaniu obrzędowości katolickiej charakterystycznej dla całych ziem zachodnich.

Gwary powojennych osadników nawarstwiały się na gwary ludności autochtonicznej i mieszały się ze sobą. Doprowadziło to do powstania dialektów mieszanych, w następnym etapie - do integracji językowej. W wyniku procesu integracji językowej powstała polszczyzna ogólna z minimalnymi elementami gwarowymi różnej genezy, w zależności od pochodzenia jej użytkowników.

Podobnie obrzędowość, która po przejściu procesów integracyjnych, obejmuje uczestnictwo w świętach roku liturgicznego (Wielkanoc, Boże Ciało, Boże Narodzenie i inne) i związane z tym zwyczaje (np. dożynki, kolędniczy, topienie marzanny, etc.), dbałość o miejsca kultu (kościół, nagrobki na cmentarzach) czy zwyczaj pielgrzymowania do wielu sanktuariów. Z obrządkami kościelnymi wiążą się również uroczystości patriotyczne, które zwykle posiadają oprawę religijną.

Od dwudziestu lat, w związku z transformacją ustrojową, następują dynamiczne procesy społeczne, które można nazwać transformacją kulturową. Społeczeństwo ponownie się definiuje i kształtuje swoją tożsamość w oparciu o nowe tendencje: zwrot ku historii miejsca zamieszkania i postrzeganie go, jako małej ojczyzny. Proces ten podlega badaniom naukowym.

Na terenie gminy Lubniewice działa szereg organizacji społecznych oddolnie propagujących dziedzictwo kulturowe. Są to Rady Kościelne, Rady Sołeckie, Koła Gospodyń Wiejskich (Glisno, Jarnatów), chór „Pokolenia” z Glisna. Zrzeszone w nich osoby organizują cały szereg imprez bazujących na zachowanych zwyczajach ludowych, m. innymi: wiejskie spotkania opłatkowe, przeglądy pieśni patriotycznych i wojskowych, odpusty i uroczystości kościelne, podtrzymywanie tradycji świątecznych: kolędowanie, pisanki, palmy wielkanocne, wspólne śpiewanie kolęd, dożynki etc.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli okazje,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 5), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Lubniewice. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego Programu - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego kilkusetletnia historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

SILNE STRONY GMINY LUBNIEWICE	SŁABE STRONY GMINY LUBNIEWICE
<ul style="list-style-type: none"> • duże zaangażowanie środków budżetowych w inwestycje gminne; • korzystne położenie geograficzne; • bliskość granicy z Niemcami oraz dużymi miastami (Poznań, Szczecin); • walory przyrodniczo - krajobrazowe; • malownicze położenie jezior; • mocna pozycja gminy na mapie turystycznej województwa i kraju; • dobre warunki do rozwoju różnych form turystyki; • występujące formy prawne ochrony przyrody: Obszar Chronionego Krajobrazu „9-Pojezierze Lubniewicko-Sulęcińskie”, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, rezerwat ścisły „Janie im Włodzimierza Korsaka”, Zespół przyrodniczo - krajobrazowy „Uroczysko Lubniewsko”; • opracowana gminna ewidencja zabytków; • oznakowane piesze, rowerowe, dydaktyczne szlaki turystyczne; • organizowane liczne imprezy kulturalne; • aktywnie działające instytucje kultury i stowarzyszenia: Gminny Ośrodek Kultury „Pod Morwą”, Biblioteka Publiczna w Lubniewicach, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Wsi Glisno, Lokalnej Grupy Działania Kraina Szlaków Turystycznych, Towarzystwo Przyjaciół Lubniewic, Glisno - Koło gospodyń wiejskich; • albumy „Lubniewice sprzed lat” i http://glisno.pl/ - projekt „w Gliźnie łączymy pokolenia” i Przeglądy pieśni patriotycznych i wojskowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczne zaangażowanie społeczeństwa w rozwój gminy; • niewystarczający stan zabezpieczenia zabytków i postępujący proces ich niszczenia; • niewielki stan środków finansowych na ochronę zabytków; • zbyt słabo rozwinięta infrastruktura agroturystyczna; • znikoma edukacja na temat ochrony dziedzictwa kulturowego; • mało skuteczna promocja dziedzictwa kulturowego regionu; • niedoinwestowanie w ośrodkach wypoczynkowych; • niewystarczająca ilość zapisów w zakresie ochrony zabytków; • brak wyodrębnionej komórki ds. ochrony zabytków w ramach urzędu; • brak odrębnego punktu informacyjnego promującego walory turystyczne gminy; • słabe zainteresowanie ze strony inwestorów zewnętrznych.

<p style="text-align: center;">SZANSE GMINY LUBNIEWICE</p>	<p style="text-align: center;">ZAGROŻENIA GMINY LUBNIEWICE</p>
<ul style="list-style-type: none"> • fundusze pomocowe; • podniesienie poziomu życia ludzi; • wykorzystanie walorów przyrodniczych i zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki; • wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako miejsca do życia i jako lokowanie kapitału; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • tworzenie związków gminnych; • rozwój usług turystyczno - hotelarskich; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • możliwość promowania gminy jako miejsca czystego ekologicznie; • wzrost rangi aktywnego wypoczynku w kształtowaniu się nowego stylu życia i spędzania wolnego czasu; • wzrost kulturalnych aspiracji ludności; • rozwój działalności gospodarczej o charakterze turystycznym na bazie dziedzictwa kulturowego; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; • brak skutecznej egzekucji prawa; • brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • niestabilna polityka państwa; • brak mechanizmów efektywnego wdrażania strategii, planów, programów itp.; • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych (niewpisanych do rejestru zabytków); • zastój rozwoju turystyki; • postępująca degradacja stanowisk archeologicznych; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem pieniędzy z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • przywiązanie do tradycyjnych form gospodarowania na wsi; • degradacja krajobrazu kulturowego w wyniku presji urbanistycznej; • zanik wrażliwości na regionalne wartości zabytkowe w budownictwie prywatnym i publicznym.

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Lubniewice

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Lubniewice służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

W oparciu o ustawowe cele programu opieki nad zabytkami, informacje o zasobach dziedzictwa kulturowego gminy oraz o możliwościach i perspektywach rozwoju gminy, sformułowano następujące cele Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Lubniewice:

- systematyczne realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i trwała poprawa stanu ich zachowania,
- uwzględnienie ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa archeologicznego w dokumentach planistycznych i strategicznych gminy,
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- wykorzystanie funduszy krajowych i funduszy strukturalnych unii europejskiej w działaniach samorządu w zakresie opieki nad zabytkami i ochrony zabytków.

Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, oceny opracowań strategicznych dotyczących rozwoju społeczno - gospodarczego gminy zostało opracowanych dwa priorytety, które są rozwinięciem celów Programu. Do realizacji priorytetów wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami. Czynności te osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej, których ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom gminy właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy Lubniewice.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Podjęcie działań, mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy, na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.

ZADANIA:

I.1.1. Współpraca z organizacjami turystycznymi w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów.

2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.

ZADANIA:

I.2.1. W momencie przyjmowania nowych planów, strategii, zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami.

3. Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Lubniewice.

ZADANIA:

I.3.1. Bieżąca aktualizacja i weryfikacja obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

I.3.2. Uzupełnienie gminnej ewidencji zabytków o karty stanowisk archeologicznych.

I.3.3. Uwzględnianie ochrony zabytków przy planowaniu zadań inwestycyjnych gminy.

I.3.4. Uwzględnienie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych w treści dokumentów planistycznych, między innymi przy zmianie istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

I.3.5. Przyjęcie przez Radę Miejską Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.

I.3.6. Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

I.3.7. Opracowanie oraz okresowa aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

4. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

ZADANIA:

I.4.1. Zmiany zagospodarowania przestrzennego, realizacje inwestycji, będących własnością gminy, przy bezwzględnym przestrzeganiu ustawowego wymogu uzyskiwania konserwatorskiego pozwolenia na prowadzenie prac w budynkach objętych ochroną, na podstawie wpisu do rejestru zabytków, indywidualnego lub zespołowego.

I.4.2. Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy oraz dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach zabytkowych.

Poprowadzenie procedury uzyskania dofinansowania z programów unijnych na inwestycję modernizacji Parku Miłości im. Michaliny Wisłockiej. Inwestycja ta obejmuje przebudowę terenu parkowego, w tym:

- przebudowa układu komunikacyjnego parku poprzez uporządkowanie linii ścieżek, zmianę nawierzchni istniejących na nawierzchnię mineralną, wykonanie drenażu poprzecznego;
- zagospodarowanie terenów zielonych w oparciu o jednorodny projekt urządzenia zieleni;
- demontaż części istniejących elementów małej architektury oraz montaż nowych elementów małej architektury;
- budowa oświetlenia wraz z przebudową istniejącej sieci oświetleniowej;
- renowacja fragmentów muru;
- przebudowa promenady oraz tarasu widokowego.

I.4.3. Aktualizacja uchwały w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

5. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

ZADANIA:

I.5.1. Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Miasta i Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń.

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Lubniewice.

KIERUNKI DZIAŁAŃ:

1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.

ZADANIA:

II.1.1. Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych, np. poprzez zamieszczenie tych informacji na stronie internetowej urzędu.

2. Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy.

ZADANIA:

II.2.1. Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.

II.2.2. Prowadzenie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki.

II.2.3. Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.

II.2.4. Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), Burmistrz zobowiązany jest do sporządzania, co dwa lata, sprawozdań z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania ich Radzie Miejskiej. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji Programu, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do wypełnienia w czteroletnim okresie obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich zrealizowania.

Dla priorytetu I - Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo - społecznego gminy, przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji programu opieki nad zabytkami:

- czy wprowadzono nowe przepisy, czego dotyczyły, w jakich znalazły się dokumentach;
- czy gminna ewidencja zabytków była aktualizowana, czy wykreślono z niej jakieś obiekty, czy dodano jakieś obiekty, czy wpisano do rejestru zabytków nowy obiekt, czy dodano obiekty stanowisk archeologicznych;
- jakie podjęto działania inwestycyjne związane z ochroną zabytków;

- czy w dokumentach planistycznych, między innymi przy zmianie istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ujęto zasady/przepisy dla obiektów zabytkowych, jakie zapisy;
- czy Gminny program opieki nad zabytkami został przyjęty uchwałą, ile razy była monitorowana realizacja dokumentu;
- poziom wydatków (w zł) budżetu gminy poniesionych na realizację programu ochrony i opieki nad zabytkami;
- jakie działania wykonano w Parku Miłości im. Michaliny Wisłockiej, ile poniesiono wydatków na inwestycję;
- czy zaktualizowano uchwałę w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez gminę;
- wartość pozyskanych środków finansowych ze źródeł pozabudżetowych przez właścicieli zabytkowych obiektów;
- liczba obiektów poddanych pracom zabezpieczającym przed zniszczeniem lub kradzieżą;
- ilość projektów, wspólnych działań z mediami;
- czy opracowano Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych;
- ilość osób biorących udział w szkoleniu, zakres szkolenia, ilość odbytych szkoleń;

Dla priorytetu II - Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Lubniewice, przyjmuje się następujące wskaźniki oceniające poziom realizacji programu opieki nad zabytkami:

- czy na stronie internetowej umieszczono gminną ewidencję zabytków, ilość odwiedzin strony;
- ilość odwiedzin strony internetowej zawierającej gminną ewidencję zabytków;
- ilość publikacji w prasie dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy;
- liczba opracowanych i wydanych publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy;
- ilość opracowanych nowych szlaków turystycznych, ilość osób uczęszczających na szlakach.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Lubniewice realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
- wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.
- ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.;
- ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.;
- ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.;
- ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r.;
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z dnia 25 października 1991 r.;
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

- **instrumenty finansowe:**

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 r.;
- ustawa o podatkach i opłatach lokalnych z dnia 12 stycznia 1991 r.;
- ustawa o podatku od spadku i darowizn z dnia 28 lipca 1983 r.;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

- **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Lubniewice;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz aktualizacja Programu związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji programu.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygoszparowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów Gminnego programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• **Źródła krajowe:**

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji.

• **Źródła zagraniczne:**

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków udziela dotacji na dofinansowanie prac przy zabytkach, działając na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z 2015 r. poz. 397, 774.) oraz zgodnie z przepisami wykonawczymi do ww. ustawy, tj.: w rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 24 czerwca 2005 r., Nr 112, poz. 940), zmienionym Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 11 stycznia 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2006 r., Nr 12, poz.73).

Terminy składania wniosków:

- wnioski o dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone, składa się do dnia 28 lutego roku, w którym dotacja ma być udzielona,
- wnioski o dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku, składa się do dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona.

Wnioski o dotację kierowane do Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków należy składać na formularzu (każda rubryka wniosku musi zostać wypełniona), który jest określony w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 24 czerwca 2005 r., Nr 112, poz. 940 ze zm.). Do wniosku należy załączyć wszystkie wymagane przepisami prawa załączniki.

• **Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego** - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXV/354/16 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 14 listopada 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie udzielenia z budżetu Województwa Lubuskiego w 2016 r. dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego.

• **Dotacje z budżetu gminy Lubniewice** - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXI/166/2005 z dnia 09 marca 2005 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanych do rejestru zabytków. Kompletne wnioski o dotację kieruje się do Burmistrza Lubniewic w terminie do 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona. Załącznik nr 1 niniejszego Programu stanowi wniosek do ww. uchwały.

• **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)**

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 - 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczone kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

Wyznaczony cel generalny Strategii działania NFOŚiGW: „Poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku”, realizowany jest w ramach czterech priorytetów:

- Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi;
- Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
- Ochrona atmosfery;
- Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z końcem listopada rozpoczyna przyjmowanie wniosków w ramach nowej unijnej perspektywy. W ramach uruchomionych działań zostanie udostępnionych na projekty środowiskowe ponad 5 mld zł.

• **Program Dom Kultury+**

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Pilotażowa edycja programu odbyła się w 2013 r.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• **Bardzo Młoda Kultura. Wieloletni program wspierania edukacji kulturowej**

Celem wieloletniego programu realizowanego w ramach Paktu dla Kultury przez Narodowe Centrum Kultury jest budowanie systemowych rozwiązań wzmacniających stymulowanie kreatywności i edukacji kulturowej przez 16 podmiotów wyłonionych w drodze konkursu - po jednym z każdego województwa.

Podstawowym celem programu jest wspieranie edukacji kulturowej w Polsce. Cel ten będzie urzeczywistniany przez realizację całego szeregu zadań pośrednich. Realizacja zadania odbywa się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2016 - 2018. O dofinansowanie w ramach programu mogą się ubiegać samorządowe instytucje kultury. Przy realizacji

zadania wskazane jest nawiązanie współpracy poprzez zawarcie porozumienia lub utworzenie konsorcjum z następującymi podmiotami:

- kuratoriami oświaty, centrami i ośrodkami doskonalenia nauczycieli;
- publicznymi i/lub niepublicznymi instytucjami oświatowo - wychowawczymi;
- organizacjami pozarządowymi;
- instytucjami kultury;
- innymi podmiotami działającymi na polu edukacji kulturowej w województwie.

Każdy z wnioskodawców będzie mógł ubiegać się o dotację w wysokości od 300 do 900 tysięcy złotych na trzyletni okres realizacji dokumentu, a także wsparcie organizacyjne i merytoryczne od powołanego przez NCK zespołu zajmującego się jego obsługą. W ramach programu odbywać się będą doroczne spotkania wszystkich beneficjentów, w trakcie których będą się dzielić doświadczeniami i poszukiwać wspólnie rozwiązań.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2017

Programy na 2017 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- Kolekcje muzealne,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona zabytków,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą,
- Badanie polskich strat wojennych.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego udziela dotacji na badania archeologiczne zgodnie z przyjętym Rozporządzeniem z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Rozporządzenie określa warunki i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na:

- 1) badania archeologiczne prowadzone ze względu na planowane albo realizowane:

- a) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- b) roboty ziemne lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co może doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

2) wykonanie dokumentacji badań archeologicznych, o których mowa w pkt. 1.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

• Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;
- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• Kreatywna Europa

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które

pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;
- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez

swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

• Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

• **Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)**

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

• **Regionalny Program Operacyjny - Lubuskie 2020 (RPO-L2020)**

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubuskiego na lata 2014 - 2020 to narzędzie realizacji polityki spójności na obszarze województwa lubuskiego w perspektywie finansowej UE na lata 2014 - 2020. RPO - Lubuskie 2020 jest programem dwufunduszowym, łączącym w sobie interwencję Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Celem głównym programu jest długofalowy, inteligentny i zrównoważony rozwój oraz wzrost jakości życia mieszkańców województwa lubuskiego poprzez wykorzystanie i wzmocnienie potencjałów regionu i skoncentrowane niwelowanie barier rozwojowych.

Ogółem na realizację RPO-L2020 zaangażowanych zostanie 1 066 976 116,00 euro (wkład krajowy (publicznego i prywatnego) został oszacowany na poziomie minimalnym - 15%).

Dokument realizuje kluczowe priorytety UE w poniższym zakresie, tj.:

- Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy, poprzez przeprowadzenie działań w ramach Osi priorytetowej 1. Gospodarka i innowacje oraz Osi priorytetowej 2. Rozwój Cyfrowy;
- Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej, poprzez finalizację inwestycji ujętych w ramach Osi priorytetowej 3. Gospodarka niskoemisyjna, a także Osi priorytetowej 4. Środowisko i kultura;
- Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną - obszar gospodarka o wysokim poziomie zatrudnienia, poprzez wdrażanie zadań ujętych w ramach Osi priorytetowej 6. Regionalny rynek pracy oraz Osi priorytetowej 8. Nowoczesna edukacja;
- Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną - obszar gospodarka zapewniająca spójność społeczną i terytorialną, poprzez przeprowadzenie inwestycji przewidzianych w ramach Osi priorytetowej 5. Transport, Osi priorytetowej 7. Równowaga społeczna, a także Osi priorytetowej 9. Infrastruktura społeczna.

W dniu 15 listopada 2016 r. Zarząd Województwa Lubuskiego przyjął zmiany do Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego - Lubuskie 2020.

• **Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.**

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

10. Realizacja i finansowanie przez gminę Lubniewice z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Lubniewice;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gmina Lubniewice;

Gmina Lubniewice jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 6 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym 4 obiekty wpisane jest do rejestru zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 6). Gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad tymi obiektami, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Tabela nr 6. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Lubniewice

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT
1	Glisno		park przypałacowy
2	Jarnatów		cmentarz katolicki (nowy)
3	Jarnatów		aleja Dębowa
4	Lubniewice		część parku przypałacowego
5	Lubniewice	dz. nr 272/39	plaża Miejska
6	Lubniewice	dz. nr 369	park Miłości

Gmina planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków w latach obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami. Środki przeznaczane na zabytki są zabezpieczane w budżecie gminy w przypadku realizacji zadań określonych w Programie. W budżecie gminy zabezpieczone są co roku środki przeznaczone na zabytki, co jest uzależnione od ilości wniosków i środków w budżecie. Gmina Lubniewice z budżetu udziela dotacji na podstawie przyjętej uchwały. Zasady udzielania dotacji po raz pierwszy ustalone zostały w gminie Lubniewice w 2005 r. mocą uchwały nr XXI/166/2005 z dnia 09 marca 2005 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanych do rejestru zabytków. Obecnie gmina jest na etapie aktualizowania ww. uchwały.

Zaleca się, aby finansowe wsparcie gminy w latach 2017 - 2020 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

12. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
16. Materiały udostępnione przez Urząd Miasta i Gminy w Lubniewicach;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, Delegatura w Gorzowie Wlkp.;
18. Zabytki północnej części województwa lubuskiego, praca zbiorowa, red.: J. Lewczuk i B. Skaziński, Gorzów Wlkp. - Zielona Góra, 2004;
19. Ziemia Lubuska, praca zbiorowa, red.: M. Sczaniecki i St. Zajchowskaj, Poznań 1950;
20. S. Zajchowska, Środowisko Geograficzne, /w:/ Studia nad początkami i rozplanowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą, Tom 1, Ziemia Lubuska, Nowa Marchia, Wielkopolska, red.: Z. Kaczmarczyk i A. Wędzki, Zielona Góra, 1967 r.;
21. M. E. Drozdek, Zabytkowe parki województwa lubuskiego, źródło: <http://www.lwkz.pl/monumentcategory/show/id/7/letter/P>;
22. A. Kirkor-Skowron, Zamki, dwory i pałace województwa lubuskiego, źródło: <http://www.lwkz.pl/monumentcategory/show/id/4/letter/%C5%9A>;
23. J. Spors. Przynależność administracyjna ziem nad środkową Odrą i dolną Wartą w XII i 1. połowie XIII w., /w:/ Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka”, 1/1986;
24. B.von Campe, Lubniewice. z serii „Zamki i ogrody Nowej Marchii”;
25. www.nid.pl;
26. www.nimoz.pl;
27. www.stat.gov.pl/gus;
28. www.isap.sejm.gov.pl;

29. www.wikipedia.pl.

13. Spis tabel i rysunków

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Lubniewice;
2. Tabela nr 2. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Lubniewice;
3. Tabela nr 3. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Lubniewice;
4. Tabela nr 4. Wykaz cmentarzy i miejsc pocmentarnych na terenie gminy;
5. Tabela nr 5. Analiza SWOT;
6. Tabela nr 6. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Lubniewice;
7. Rys. 1. Mastischblätt, 1937 r., źródło:
http://mapy.amzp.pl/tk25_list.cgi?show=3457;sort=w
8. Rys. 2. Mastischblätt, 1937 r., źródło:
http://mapy.amzp.pl/tk25_list.cgi?show=3457;sort=w
9. Rys. 3. Mastischblätt, 1937 r., źródło:
http://mapy.amzp.pl/tk25_list.cgi?show=3457;sort=w
10. Rys. 4. Mastischblätt, 1937 r., źródło:
http://mapy.amzp.pl/tk25_list.cgi?show=3457;sort=w

14. Załączniki

Załącznik nr 1. Wniosek o udzielenie dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym w Gminie Lubniewice.

WNIOSEK

o udzielenie w roku

dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym w Gminie Lubniewice.

1. DANE O WNIOSKODAWCY:

1.1. OSOBA FIZYCZNA:

.....
(imię, nazwisko, adres, nr telefonu, adres e-mail)

1.2. OSOBA PRAWNA:

.....

(nazwa, adres, forma administracyjno-prawna, NIP, REGON, KRS, adres, nr telefonu, adres e-mail)

1.3. OSOBA UPOWAŻNIONA DO REPREZENTOWANIA WNIOSKODAWCY, SKŁADANIA OŚWIADCZEŃ WOLI I ZACIĄGANIA ZOBOWIĄZAŃ FINANSOWYCH:

(imię, nazwisko, adres, nr telefonu, adres e-mail)

1.4. NR RACHUNKU BANKOWEGO WNIOSKODAWCY:

2. DANE O ZABYTKU:

2.1. NAZWA ZABYTKU:

2.2. NR W REJESTRZE ZABYTKÓW I DATA WPISU DO REJESTRU:

2.3. ADRES ZABYTKU:

Gmina:

2.4. WSKAZANIE TYTUŁU PRAWNEGO WNIOSKODAWCY DO ZABYTKU:

(własność/użytkowanie wieczyste/trwały zarząd/ograniczone prawo rzeczowe/inne)

3. INFORMACJE O PRACACH LUB ROBOTACH, KTÓRE MAJĄ BYĆ OBJĘTE DOTACJĄ:

3.1. WNIOSKOWANA KWOTA DOTACJI:

Ogólny koszt prac lub robót objętych wnioskiem (zł):

Słownie:

Wysokość dotacji, o jaką ubiega się wnioskodawca

(zł):

Słownie:

3.2. ZAKRES PRAC, KTÓRE MAJĄ BYĆ OBJĘTE DOTACJĄ:

3.3. UZASADNIENIE CELOWOŚCI PRAC LUB ROBÓT:

.....
Podmiot, u którego wnioskodawca ubiega się o dotację: Wysokość wnioskowanej dotacji:

3.4. TERMINY REALIZACJI ROBÓT, KTÓRE MAJĄ BYĆ OBJĘTE DOTACJĄ:

Termin rozpoczęcia prac lub

robót:.....

Termin zakończenia prac lub

robót:.....

3.5. UZYSKANE POZWOLENIA NA PROWADZENIE PRAC LUB ROBÓT, KTÓRE MAJĄ BYĆ OBJĘTE DOTACJĄ:

.....

.....

(rodzaj, nazwa organu wydającego, nr dokumentu, data wydania)

.....

3.6. OKREŚLENIE CAŁKOWITYCH KOSZTÓW REALIZACJI ZADANIA WRAZ ZE WSKAZANIEM ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA:

Kalkulacja przewidywanych kosztów realizacji prac lub robót:

całkowity koszt (w zł.):

.....

- w tym wnioskowana wielkość dotacji z budżetu

Gminy:.....

- w tym wielkość środków

własnych:.....

- w tym inne źródła (należy

wskazać):.....

.....

3.7. WNIOSKODAWCA UBIGEA SIĘ O DOTACJĘ NA PRACE OBJĘTE WNIOSKIEM U INNYCH PODMIOTÓW:

.....

(miejsowość, data) (podpis wnioskodawcy)

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW DO WNIOSKU:

- 1) decyzja o wpisie do rejestru zabytku, którego dotyczą prace lub roboty,
- 2) dokument potwierdzający tytuł prawny do zabytku,
- 3) pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie prac lub robót objętych wnioskiem,
- 4) pozwolenie na budowę bądź zgłoszenie robót, gdy wniosek dotyczy prac lub robót przy zabytku nie ruchomym bądź program prac, gdy wniosek dotyczy prac przy zabytku ruchomym,
- 5) szczegółowy kosztorys ofertowy planowanych prac wraz z przedmiarem robót lub kosztorys inwestorski w przypadku wnioskowania o udzielenie dotacji na przeprowadzenie

prac, których wykonawca powinien być wyłoniony na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych.

6) w przypadku, gdy wnioskodawca jest przedsiębiorcą, do wniosku o udzielenie dotacji powinien dołączyć informację o pomocy publicznej otrzymanej przed dniem złożenia wniosku - sporządzoną w zakresie i według zasad określonych w art.37 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2016 r., poz. 1808 ze zm.).